

Evelin Perttula

AKTIIVIYMPÄRISTÖ PALVELUKOTI ATTENDO KUSTAAVIIN

Dementiapotilaita kannustavat tilat

Opinnäytetyö
Sisustusarkkitehtuuri ja kalustesuunnittelu

2019

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Evelin Perttula	Sisustusarkkitehtuuri ja kaluste-suunnittelu (AMK)	Huhtikuu 2019
Opinnäytetyön nimi		61 sivua
Aktiiviympäristö palvelukoti Attendo Kustaaviin Dementiapotilaita kannustavat tilat		28 liitesivua
Toimeksiantaja		
Leena Savikuja, Attendo Oy		
Ohjaaja		
Hanna Terho ja Heli Abdel-Rahman		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyö on produktiivinen ja käsittelee aktiiviympäristön suunnittelua hoivakoti <i>Attendo Kustaavin</i> yhteisiin tiloihin. <i>Attendo Kustaavi</i> on kolme kerroksinen, 38-paikkainen hoivakoti Tornion ydinkeskustassa, jonka asukkaista suurin osa on dementoituneita ja muistisairaita. <i>Kustaavin</i> asukkaiden yhteiset tilat ovat eteenkin ylemmissä kerroksissa läh- tökohtaisesti ahtaat ja epäkäytännölliset, ja kaipaavat suunnittelua.</p> <p>Aktiiviympäristö on tila, joka koostuu kolmesta osa-alueesta: aktiivisuudesta, oma-aloitteisuudesta sekä henkisestä hyvinvoinnista. Näitä kolmea käsitettä yhdistävät viihtyisyys, selkeys sekä turvallisuus dementoituneille ja muistisairaille asukkaille. Opinnäytetyössäni selvitän, mitkä asiat edistävät näitä edellä mainittuja asioita. Tutkimusmenetelminä toimivat laadulliset, eli kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Ensisijaisesti asukkaiden havainnointi laadullisista tutkimusmenetelmistä kartoittaa asukkaiden tiloja koskevia tarpeita ja vaatimuksia, sen lisäksi asukkaat saavat osallistavassa suunnittelussa ilmaista väri- ja kontrastimiel- tymyksiään, jonka mukaan tila sisustetaan. Tukena toimivat myös lähdekirjallisuus ja tutkimukset dementia-asumisesta sekä palveluasumisesta, värien ja valojen vaikutuksesta sekä henkisestä vireydestä. Lopuksi luonnokset toimivat keinona etsiä toimivia ja käytännöllisiä ratkaisuja tiloihin, jotka tarjoavat mahdollisuudet aktiiviympäristölle.</p> <p>Tutkimusten mukaan ikäihmiset ovat vastaanottavaisempia epäsuoralle valaistukselle. Tasa- saisen valaistuksen, joka muodostaa pehmeitä varjoja, väitetään auttavan muistisairaita hahmottamaan ja tunnistamaan ympäristöään paremmin. Värien sijaan kontrastit ovat tärkeässä roolissa dementoituneen tilanhahmottamisessa ja orientoitumisessa. Kontrasteja oikein käyttäen voidaan tukea muistisairaana ja tilan välistä vuorovaikutusta. Tilassa olevilla kalusteilla ja materiaaleilla on myös suuri merkitys ja niiden tulee olla dementoituneelle so- veliaita sekä tunnistettavia.</p> <p>Produktiivinen osio työstä on konseptisuunnitelma <i>Attendo Kustaaville</i>. Se koostuu valittujen luonnosten jatkokehittelystä ja löydettyjen ratkaisujen sovittamisesta uusiin mahdollisiin tiloihin. Konseptisuunnitelma sisältää kehitettyjä luonnoksia sekä havainnekuvia.</p>		
Asiasanat		
aktiiviympäristö, konseptisuunnitelma, hoivakoti, dementia, muistisairaus, aktiivisuus, oma- aloitteisuus, henkinen hyvinvointi, käytännöllisyys, turvallisuus, viihtyvyys, selkeys		

Author (authors)	Degree	Time
Evelin Perttula	Bachelor of Culture and Arts	April 2019
Thesis title		61 pages
Activating environment for retirement home <i>Attendo Kustaavi</i> Spaces that encourage the demented		28 pages of appendices
Commissioned by		
Leena Savikuja, Attendo Oy		
Supervisor		
Hanna Terho and Heli Abdel-Rahman		
Abstract		
<p>This thesis is a productive work that includes a concept plan of an activating environment for the common rooms of retirement home <i>Attendo Kustaavi</i>. <i>Attendo Kustaavi</i> is a three-story building at the heart of Tornio city center and has places for 38 tenants. Most of the tenants suffer from dementia or other memory disorders. The commons rooms are very narrow, especially on the upper floors, and require proper planning.</p>		
<p>An activating environment for a retirement home is a space that is comprised of three main elements: activity, initiative and mental health. What combines these three elements is a home-like feeling, distinctness and safety. This thesis examines factors that improves those qualities.</p>		
<p>In the study, qualitative research methods are used. Observation, participatory design and drafting is used from the qualitative research methods. Observing the tenants, their behavior and feelings during the stay in the common rooms will tell their needs and demands concerning the spaces. Also, by participatory design, the tenants are allowed to express their affections towards colors and contrasts which are to be used in the interior design. Finally, the drafts of the concept plan serve as a tool searching for solutions suitable for <i>Attendo Kustaavis</i> narrow spaces.</p>		
<p>Studies have shown that elder people are more receptive towards indirect lighting. Steady lighting that forms soft shadows can help elder with dementia to understand and recognize their surroundings better. Contrasts play a more important role than colors itself in demented persons wayfinding and orientation. By using the contrast correctly, the interaction between the demented and the environment can be supported. Even the furniture and surface materials play a huge role in demented persons wayfinding and must be suitable and identifiable for the demented.</p>		
<p>The productive part of this thesis contains further developed drafts and illustrative pictures.</p>		
Keywords		
<p>activating environment, concept plan, retirement home, dementia, memory disorder, activity, initiative, mental health, functionality, safety, homeliness, unclutteredness</p>		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	LÄHTÖTIEDOT	7
2.1	Toimeksianto	8
2.2	Tutkimuksen lähtökohdat	8
2.3	Työn rajaus	11
2.3.1	Työn tavoite	11
2.3.2	Käsittekartta ja viitekehys	11
2.3.3	Tutkimuskysymykset ja –menetelmät	13
3	AKTIIVIYMPÄRISTÖN LUOMINEN	14
3.1	Aktiivisuus tilassa	14
3.1.1	Havainnot ja henkilökunnan kertomukset Kustaavin asukkaista	15
3.1.2	Esteettömyys ja tilantarve	16
3.2	Oma-aloitteisuuteen kannustaminen	18
3.2.1	Värien vaikutus	19
3.2.2	Valaistuksen vaikutus	20
3.2.3	Orientoituminen tilassa	21
3.3	Henkinen vireys	22
3.3.1	Osallistava suunnittelu	24
3.3.2	Mieltymyksien kartoittaminen ja valintojen läpikäynti	24
4	REFERENSSIKOHTTEET	28
4.1.1	Esperi hoivakodit	28
4.1.2	Attendo hoivakodit	32
5	SUUNNITTELUPROSESSI	35
5.1	Ideointi ja luonnokset	35
5.1.1	Ensimmäinen kerros	36
5.1.2	Toinen kerros	37

5.1.3	Kolmas kerros	39
5.2	Jatkokehittely	40
5.3	Pintamateriaalit, ovien ja rajapintojen kors.ostus	42
5.4	Kalusteet ja tunnelmat	44
6	POHDINTA JA LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI	52
	LÄHTEET	56

KUVALUETTELO

LIITTEET

Liite 1. Havainnot ja kertomukset asukkaista

Liite 2. Tunnelmakortit

Liite 3. Luonnosvihko

Liite 4. Konseptisuunnitelma

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aiheena on aktiiviympäristön luominen hoivakoti *Attendo Kustaavin* asukkaiden yhteisiin tiloihin. Työ on produktiivinen ja sen tuotoksena on konseptisuunnitelma *Attendo Kustaavin* tiloihin tehtävistä tilamuutoksista ja sisustuksesta. Aihe on itselleni henkilökohtaisesti kiinnostava, sillä olen aikaisemmassa työelämässäni työskennellyt vanhustenhoidon parissa.

Attendo Kustaavin tilojen nykytilanne on ensimmäisessä kerroksessa ankea ja valoton sekä ylemmissä kerroksissa ahdas. Tiloihin on tarkoitus suunnitella tilatehokkaita ja asukkaita piristäviä ratkaisuja, jotta asuminen ja henkilökunnan työskentely yksikössä on mielekkäämpää. Kun kyseessä on hoivakoti, jossa suurin osa asukkaista on dementoituneita, on tilasuunnittelussa omat haasteensa. Dementoituneet ja muistisairaat henkilöt ovat erittäin herkkiä kontrasteille sekä ympäristölleen niin valaistuksen kuin pintamateriaalienkin suhteen. Ympäristö, joka on hyvällä tapaa vuorovaikutuksissa dementoituneen henkilön kanssa, voi kuitenkin lieventää dementoituneen oireita. (Liukkonen 1991.)

Dementia-asumisesta ja hoivakotien suunnittelusta on tehty runsaasti tutkimusta ja jatkuvasti pyritään löytämään ratkaisuja siihen, miten dementoituneen henkilön ja tilan välistä vuorovaikutusta voitaisiin parantaa. Ranne on suorittanut vuonna 2008 kattavan diplomityön *Dementiaryhmäkodin hoitotyön toimintatilanteita tukeva työympäristö*, jossa hän hoitotyön lisäksi käsittelee myös dementoituneiden henkilöiden tilallisia vaatimuksia ja heille soveltuvaa ympäristöä. Hadjri, Faith sekä MacManus ovat puolestaan vuonna 2012 julkaisseet artikkelin *Designing dementia nursing and residential care homes*, jossa he kartoittavat niitä tekijöitä, jotka edesauttavat dementoituneiden henkilöiden orientoitumista tilassa. Dynaamiseen valaistukseen, josta on suuria hyötyjä niin ikäihmisille kuin dementoituneillekin, ovat perehtyneet Aro vuonna 2008 taiteen maisterin lopputyössä *Dynaaminen valaistus – Tulevaisuuden valaistusratkaisut muistihäiriöisen asuin- ja hoivaympäristöön*, sekä Van Lieshout-van, Snaphaan ja Bongers vuoden 2019 artikkelissa *Biodynamic lighting effects on the sleep pattern of people with dementia*.

Tavoitteena on aktiiviympäristön luomisella saada aikaan aktiivisuutta ja omaaloitteisuutta hoivakodin asukkaissa sekä vaikuttaa henkiseen vireyteen. Aktiivisuuden ja omaaloitteisuuden tausta-ajatuksena on se, että myös dementoitunut asukas voisi liikkua tilassa määrätietoisemmin, löytäen esimerkiksi saniteettitiloihin tai omaan huoneeseensa helpommin sekä hahmottaisi ja ymmärtäisi yhteiset tilat ja niiden toiminnot selkeämmin. Henkisen vireyden kohottaminen taas puolestaan lisäisi viihtyvyyttä. Tutkimusongelmaksi muodostuu siten ”*Kuinka aktivoida hoivakodin asukkaita tilasuunnittelulla?*”.

Tutkimusmenetelminä toimivat laadulliset eli kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Menetelmistä käytetään havainnointia, jonka kohteena on sekä *Kustaavin* asukkaat, että referenssikohteet. Lisäksi *Kustaavin* asukkaiden kanssa toteutetaan osallistava suunnittelutuokio, jonka avulla kartoitetaan heidän väri- ja kontrastimieltymyksiään. Tärkeimpänä laadullisena tutkimusmenetelmänä toimii kuitenkin luonnostelu, joissa etsitään sopivia tilaratkaisuja hoivakoti *Attendo Kustaaviin*.

Opinnäytetyön pääotsikot koostuvat lähtötiedoista, aktiiviympäristön luomisesta, referenssikohteista sekä suunnitteluprosessista. Lähtötiedoissa käsitellään kohteen nykytilanne sekä työn tutkimuksellinen pohja. Aktiiviympäristön luomisessa perehdytään niihin tekijöihin, jotka vaikuttavat dementoituneiden henkilöiden hahmotuskykyyn ja suunnistamiseen tilassa. Osio, aktiiviympäristön luominen, sisältää myös asukkaiden havainnoinnin sekä osallistavan suunnittelun. Referenssikohteissa analysoidaan jo olemassa olevia suomalaisia hoivakoteja. Lopuksi suunnitteluprosessissa käydään läpi ideat ja luonnokset sekä jatkokehitelty konseptisuunnitelma.

2 LÄHTÖTIEDOT

Lähtötiedoissa käsitellään opinnäytetyön toimeksianto, tutkimuksen lähtökohdat sekä työn rajaus. Toimeksiannossa kuvaillaan se, kuinka opinnäytetyö päädytään suorittamaan kyseisestä aiheesta, ja mikä mahdollistaa sen. Tutkimuksen lähtökohdassa kuvaillaan kohteen nykytilanne mahdollisimman perusteellisesti valokuvien avulla. Työn rajaus käsittelee työn tavoitteen, tutkimuksen käsittekartan, viitekehyksen, tutkimuskysymykset ja tutkimusmenetelmät.

2.1 Toimeksianto

Hoivakodin tilasuunnittelu on kiinnostanut siitä lähtien, kun itse työskentelin vanhustenhoidon parissa. Näin ollen aihevalinta oli luonteva, kun opinnäytetyö tuli ajankohtaiseksi. Toimeksiantajan löytämiseksi otin yhteyttä eri palvelukoteihin. Leena Savikuja palvelukoti *Attendo Kustaavista* suostui ehdotukseen tutkia aktiiviympäristön suunnittelua heidän tiloissaan. Hanna Terho, Attendolle palkattu suunnittelija, suostui ohjaajaksi opinnäytetyöhön. Hän ohjaa opinnäytetyötä Attendon näkökulmasta ja jakaa kontaktejaan helpottaakseen työn etenemistä.

2.2 Tutkimuksen lähtökohdat

Tornion palvelukoti *Attendo Kustaavi* on 38-paikkainen hoiva-, asumis- ja kuntoutuspalveluita tarjoava palvelukoti Tornion ydinkeskustassa (Attendo 2019). Rakennus on entinen hotellirakennus, joten puitteet ovat lähtökohtaisesti olleet sopivat palvelukodiksi majoitustilan kannalta. Palvelukodin toiminta rakennuksessa on alkanut vuonna 2012, jota ennen rakennuksen kellaritasoon on suoritettu useampi kosteudenpoistokapselointi. Lähitulevaisuudessa on jälleen odotettavissa toimenpiteitä kosteuden poistoon ja tiloihin tahdotaan samalla tehdä muutoksia Attendon toimesta. Tiloista tahdotaan käytännöllisemmät, kodikkaammat sekä viihtyisät asukkaille. Toiveena on myös saada kunnolliset pienimuotoiset keittiöt toiseen ja kolmanteen kerrokseen (kuva 1 s.9), sillä ne puuttuvat. (Savikuja 2018.)

Kuva 1. Jakelukeittiö 2.krs (Savikuja 2018)

Nykytilanne näyttää melko ankealta ja kolkolta, ja siinä on havaittavissa hoteliympäristön jäänteitä. Ensimmäisen kerroksen päiväsalin (kuva 2) ylellisestä valaistuksesta ja vaaleista pinnoista huolimatta, tilasta puuttuu raikkaus.

Kuva 2. Päiväsali pöytäryhmä 1.krs (Savikuja 2018)

Kyseiseen tilaan ei tule suoraa päivänvaloa. Kodikkuutta on yritetty saada aikaan tuomalla tiloihin tauluja ja sohva- sekä pöytäryhmiä (kuva 3 s.10). Tilat jäävät kuitenkin sekaviksi ja ryhmittely huomaamattomaksi, eikä arkkitehtoniassa suunnittelussa olla otettu huomioon yhteistilojen käytännöllisyyttä.

Eteenkin toisessa ja kolmannessa kerroksessa (kuva 4) yhteiset tilat ovat erittäin ahtaat ja samassa tilassa tulisi mahtua sekä oleskelemaan että ruokailemaan.

Kuva 3. Päiväsalin sohvaryhmä 1. krs (Savikuja 2018)

Kuva 4. Päiväsali 3.krs (Savikuja 2018)

Attendo Kustaavi on aikaisemmin kuulunut Mikevalle. Opinnäytetyön alkaessa on kyseinen hoivakoti jo kuitenkin Attendon omistuksessa, sillä Attendo on ostanut Mikevan kaikki hoitopalvelut. Muutokset tulevat näkymään ainoastaan brändissä. Palvelukodin sisustussuunnitteluun on Attendon taholta palkattu sisustusarkkitehti Hanna Terho. (Savikuja 2018.)

2.3 Työn rajaus

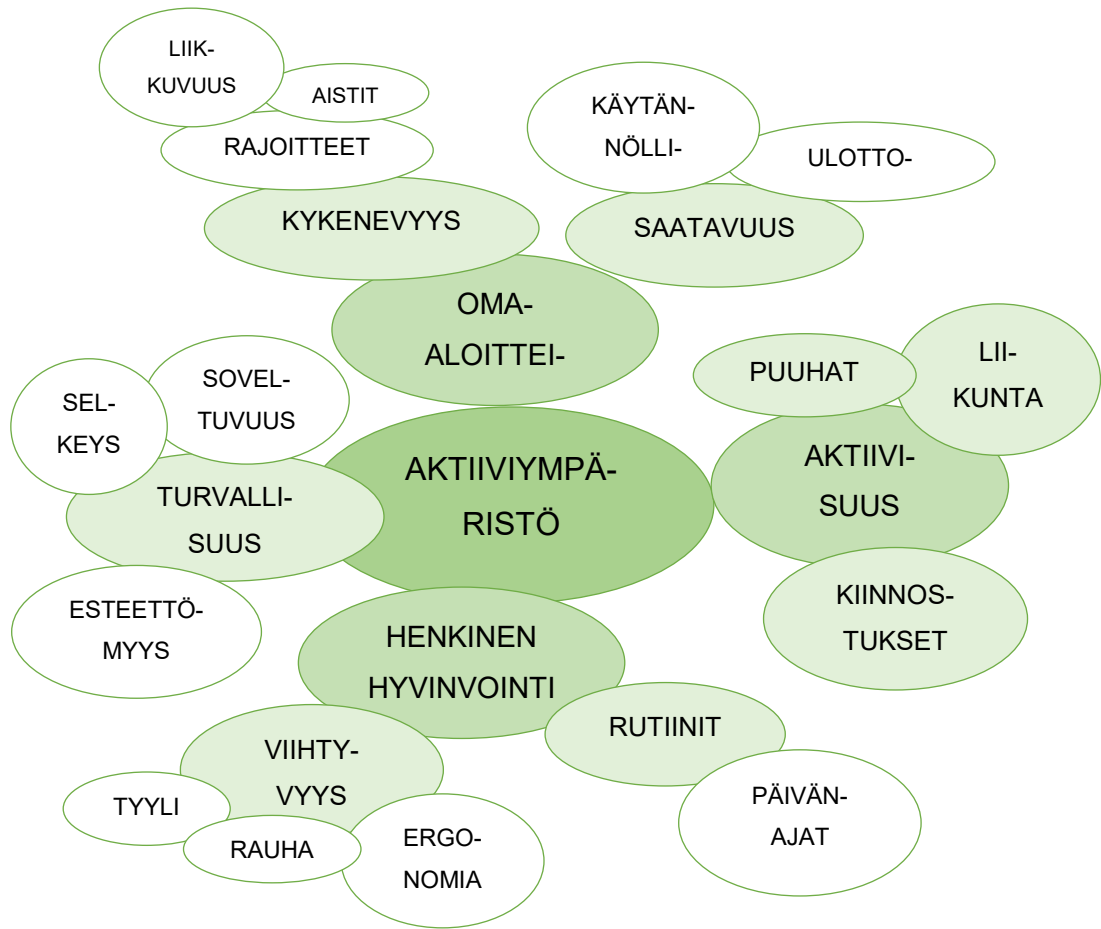
Työn rajauksessa käydään läpi työn tavoite, laadittu käsitekartta sekä viitekehys. Käsitekarttaan on kerätty kaikki aiheeseen liittyvät käsitteet sekä havainnointu niiden yhteyksiä. Viitekehyksessä on koottu työn tarkkaa rajaamista varten kaikista oleellisimmat käsitteet yhteen, joiden tulee ohjata tutkimusta tavoitteeseensa. Viitekehymyksen avulla on saatu aikaan tutkimuskysymykset. Tutkimuskysymysten pohjalta on valittu tutkimusmenetelmät.

2.3.1 Työn tavoite

Opinnäytetyön sisältö keskittyy tilan syvempään tarkoitukseen, eikä pelkää tilan pintapuoliseen ilmeeseen. Tavoitteena on kehittää aktiiviympäristö palvelukodin yhteisiin tiloihin, jossa tila itsessään kannustaa asukkaita omaaloitteisuuteen, ja tarjoaa riittävästi virikkeitä, jotta asukkaat olisivat aktiivisempia. Aktiivisuuden ja virikkeiden avulla edistyy myös asukkaan henkinen hyvinvointi. Liian usein on aikaisemmassa työelämässä, vanhustenhoidossa, ollut havaittavissa asukkaiden henkisen vireyden romahdusta. Kun ikääntynyt asiakas on siirretty omasta kodistaan laitospäivähoitoon, josta uupuvat sekä kodikkuus, oma rauha että virikkeet, on asukkaan vireystila laskenut huomattavasti. On erittäin tärkeää, että ikääntyneet saavat hoivakodista viihtyisän kodin loppuelämäkseen.

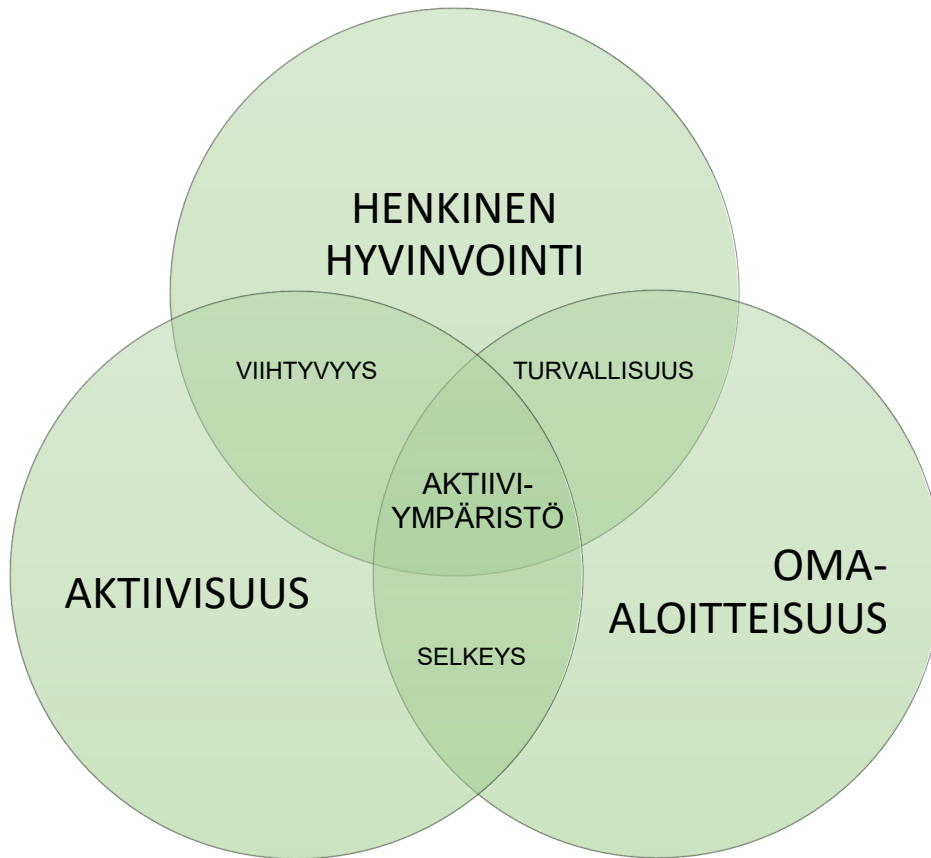
2.3.2 Käsitekartta ja viitekehys

Aktiiviympäristö on tila, jonka tulisi kannustaa omaaloitteisuuteen ja aktiivisuuteen. Kun kykenee edellä mainittuihin asioihin, edistyy myös henkinen hyvinvointi. Aktiiviympäristöstä on laadittu käsitekartta ja pyritty poimimaan kaikki oleelliset, asiaan liittyvät käsitteet (kuva 5 s12). Kun kyseessä on palvelukoti ja sen asukkaat, on syitä monia, miksi asukas ei ehkä kykene omaaloitteisuuteen. Silloin tilaa suunnitellessa tulee erityisesti huomioida mahdolliset rajoitteet, kuten liikuntarajoitteisuus, ja ulottuvuudet esineisiin. Aistihavaintojen korostaminen on tarpeellista, jotta asukas hahmottaisi tilan paremmin, jos esimerkiksi näkö on heikentynyt.

Kuva 5. Käsitekartta aktiiviympäristöstä (Perttula 2018)

Tila itsessään voi myös tarjota aktiviteettejä, jolloin on hyödyllistä perehtyä asukkaiden mielenkiinnon kohteisiin. Ajatuksena on, että asukas pystyy itseksensä ”puuhailla jotain”, ilman opastusta tai jatkuvaa valvomista. Silloin turvallisuus on ehdottoman tärkeää, jotta pääsy aktiviteettiin on esteetöntä, ulottuvissa ja soveltuvaa ikäihmiselle. Turvallisuuden tunne tukee ennen kaikkea henkistä hyvinvointia. Henkiseen hyvinvointiin liittyvät myös rutiinit, ja tilassa voidaan korostaa myös vuorokaudenaikoja valaistuksen avulla. Myös viihtyvyydellä on suuri vaikutus henkiseen hyvinvointiin. Viihtyvyyttä voi saada aikaan miellyttävällä sisustustyyllillä, mutta myös ergonomialla. Viihtyvyyttä lisää myös sosiaalisuus, mutta myös sen vastakohta, eli oma rauha. On tärkeää, että asukas voi löytää rauhallisen paikan itselleen myös yleisissä tiloissa, joka tilanteessa.

Kuva 6. Viitekehys aktiiviympäristöstä (Perttula 2018)

Työn viitekehys muodostuu henkisestä hyvinvoinnista, aktiivisuudesta ja oma-aloitteisuudesta (kuva 6), jossa jokainen kolme osa-aluetta tukevat toisiaan. Aktiivisuutta ja henkistä hyvinvointia yhdistää viihtyvyys, kun taas henkinen hyvinvointi ja oma-aloitteisuus vaativat turvallisuuden tunnetta. Jotta kykenisi oma-aloitteisuuteen ja aktiivisuuteen, vaaditaan tilalta selkeyttä ja viestintää. Yhdistettynä kaikki edellä mainitut seikat muodostavat viitekehysten keskiössä sijaitsevan aktiiviympäristön.

2.3.3 Tutkimuskysymykset ja -menetelmät

Tutkimuksen tavoitteen, eli asukkaiden aktiivisuuden lisäämisen, mukaan päätutkimuskysymyksen muodostuu: *Kuinka aktivoida palvelukodin asukkaita tilojen avulla?*

Koska aktiivisuuteen liittyvät myös oma-aloitteisuus ja henkinen hyvinvointi, ovat kaksi tukevaa ja täsmentävää alakysymystä näin ollen:

Kuinka stimuloida henkistä hyvinvointia tilasuunnittelun avulla?

Kuinka kannustaa asukkaita oma-aloitteisuuteen?

Vastausten löytämiseen soveltuvat laadulliset tutkimusmenetelmät. Yhteistä koko laadullisen tutkimuksen kirjolle on elämismaailman tutkiminen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2019.) Laadullisista menetelmistä käytetään havainnointia, osallistavaa suunnittelua sekä luonnostelua. Työssä havainnoidaan jo olemassa olevia Suomalaisia palvelukoteja. Havainnoinnin kohteena ovat myös itse asukkaat ja heidän käyttäytymisensä palvelukoti *Kustaavissa*. Havainnoinnista voi ilmetä asioita, joita keskustelussa ei tuoda julki. Havainnointi mahdollistaa myös suunnittelijan oman osallistumisen palvelutalon asukkaiden arkeen hetkeksi ja auttaa ymmärtämään tilannetta paremmin.

Edellisten menetelmien lisäksi käytetään myös osallistavaa tutkimusmenetelmää, jossa asukkaat kootaan mukaan suunnitteluun. Osallistavassa suunnittelussa he saavat ilmaista askartelun ja kuvien valitsimisen perusteella mieltymyksiään. Tavoitteena on hauska tuokio, jossa jokainen osallistuva asukas saa koota kollaasitaulun lempiväreistään, kuvioista, kuoseista sekä tunnelmakuvista.

Lopuksi tärkeänä tutkimusmenetelmänä toimivat luonnokset, sillä työ on produktiivinen. Niiden avulla tutkitaan, kuinka nykyisistä tiloista saadaan käytännöllisemmät ja kuinka tiloihin saadaan toteutettua kaikki aktiiviseen toimintaan tarvittavat asiat. Lähdekirjallisuus toimii luonnosten tukena perustellen ja johdattaen tiettyihin ratkaisuihin.

3 AKTIIVIYMPÄRISTÖN LUOMINEN

Aktivoivan ympäristön luomiseksi tutkitaan ensimmäisenä aktiivisuutta; miten aktiivisia *Kustaavin* asukkaat nykytilanteessa ovat, mikä mahdollisesti estää heitä olemasta virkeitä tilassa ja kuinka tilojen avulla voisi kannustaa olemaan aktiivinen. Aktiivisuuden jälkeen etsitään ratkaisuja kysymykseen, miten asukkaita voisi kannustaa omatoimisuuteen. Lopuksi perehdyn vaikutuksiin, joita tila saa aikaan käyttäjän henkisessä vireydessä.

3.1 Aktiivisuus tilassa

Asukkaiden aktiivisuutta tilassa tutkitaan ensisijaisesti havainnoimalla *Kustaavin* asukkaita, sitä miten he käyttäytyvät ja mitä he tekevät. Lisäksi kuullaan

henkilökuntaa ja heidän kertomuksiaan työolosuhteistaan. Havainnoinnin lisäksi perehdytään tilojen turvallisuuteen, esteettömyyteen, tilantarpeeseen sekä ulottuvuuksiin, sillä liikuntarajoitteinen henkilö ei kykene tilassa olemaan aktiivinen ilman riittävää soveltuvaa tilaa, eikä muistisairaalle ole miellyttävää olla aktiivinen tilassa, joka aiheuttaa hänelle vaaratilanteita tai jossa hänellä on epämukava olla.

3.1.1 Havainnot ja henkilökunnan kertomukset Kustaavin asukkaista

Vieraillessa *Kustaavissa* havainnoitiin (liite 1 1/2) asukkaiden mielentiloja, tekemisiä ja sanomisia. Lisäksi *Attendo Kustaavin* henkilökunta kertoi (liite 1 2/2) mielellään asukkaiden elämästä hoivakodissa, sekä ilmaisi heidän työympäristönsä puutteita.

Yleisvaikutelma on, että asukkaat ovat joko väsyneitä, istuen hiljaa paikoillaan ruokapöydän ääressä, tai levottomia, kulkien toimettona ympäri tilaa. Tilat ovat virikkeettömiä ja laitosmaisista, eikä niissä ole vaihtelevuutta. Ylempien kerrosten yhteiset tilat ovat erittäin ahtaat ja ruuhkaantuvat lounasaikaan.

Suurin osa asukkaista on vakavasti dementoituneita ja he kärsivät kognitiivisista, eli älyllisistä häiriöistä. Dementia aiheuttaa muun muassa kielellisiä häiriöitä, kätevyyden heikkenemistä, tunnistamisen vaikeutumista ja monimutkaisten älyllisten toimintojen heikkenemistä (Muistiliitto 2017). Tiloissa se näkyy eteenkin esineiden tunnistamisen ja suunnistamisen vaikeudessa. Dementioireisille tyypillisiä kysymyksiä ovat ”missä olen?” ja ”miksi olen täällä?” (Aro 2008). Tämä ilmiö on havaittavissa myös *Kustaavissa*, jossa asukkaat pyrkivät pois tai ihmettelevät ”milloin se bussi tulee hakemaan?” tai ”koska täältä pääsee pois?”. Asukkaat eivät myöskään omatoimisesti lähde ruokapöydän ääreltä liikkumaan vaan kysyvät, milloin pääsevät pois, ja jos lähtevät liikkeelle päätyvät pyörimään ympyrää, löytämättä omaa huonettaan. Heillä on selvästi vaikeuksia suunnistaa tiloissa.

Henkilökunnalla on paljon kertomuksia siitä, miten asukas on joko erehtynyt virtsaamaan esimerkiksi jääkaappiin tai laittamaan inkontinenssisuojia mikro-

aaltouuniin. Ympäristön epäonnistunut vuorovaikutus suhteessa dementoituneeseen vanhukseen voi aiheuttaa kolmea erilaista käyttäytymistä; toistaminen, kuten esimerkiksi vaeltelu, paniikkireaktiot tai sopimaton käyttäytyminen, kuten ulostaminen yleisiin tiloihin, itkemistä tai nauramista sopimattomissa tilanteissa (Liukkonen 1991 s.10-11). Yhtäkkistä itkemistä ilmaantuu hoivakodin, eteenkin kolmannen kerroksen asukkaissa, joiden dementia on edennyt jo erittäin pitkälle. Osa syynä itkeskelyyn voi myös olla kolmannen kerroksen ahtaat ja epäselkeät tilat, jotka epäonnistuvat viestimään toiminnoistaan asukkaille.

Ympäristö on myös kolhiintunut pöydän jaloista seinien nurkkia myöten. Näitä yhdistävät vaaleat pinnat eivät oletettavasti ole erottuneet asukkaille ja niihin on törmätty. Lisäksi lipastojen etusarjat roikkuvat ja äskettäin on hajonnut taulutelevisio. Tästä asiasta henkilökuntakin huomauttaa ja kertoo, että mikään irrallinen ei pysy paikoillaan. Asukkaat jaksavat siirtää jopa raskaampiakin kalusteita tahtoessaan. Kaiken kalusteiden siirtelyn lisäksi dementoituneet asukkaat vaikuttavat pitävän asioiden tunnustelusta. Monet hipelöivät sanomalehden nurkkia, irrallista tossua tai pöydän pintaa.

3.1.2 Esteettömyys ja tilantarve

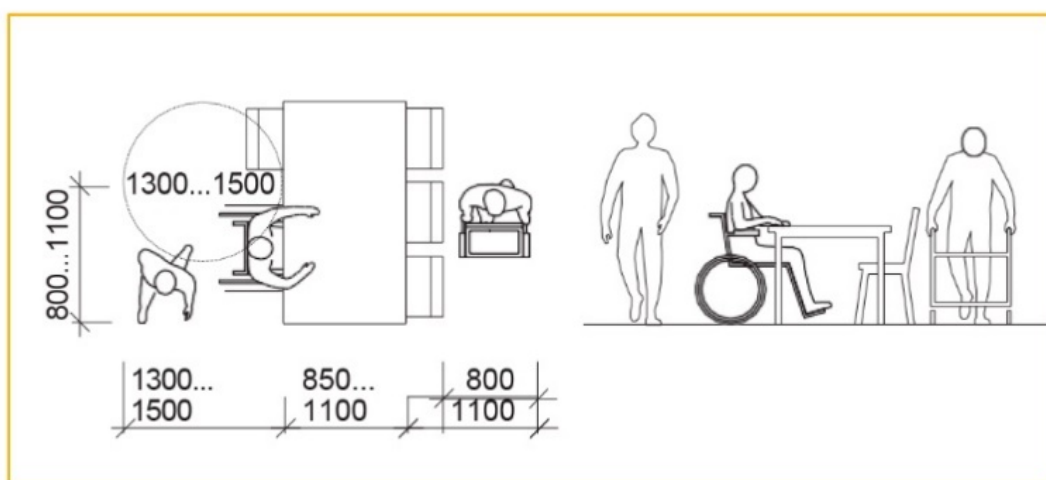
Asukkaiden yhteisiin tiloihin kuuluvat *Kustaavissa* ruokailu- ja oleskelutilat. Valmistuskeittiön tai jakelukeittiöiden toimintaan dementoituneiden asukkaiden ei tule osallistua hygienia- ja turvallisuussyistä. Henkilökunta toivoo suljettuja keittiöratkaisuja osastoille. Esteettömyyden lisäksi tilojen palvelukotien toiminnallisuudelle on oleellista yhteistilojen tilantarve sekä turvallisuus.

Ruokailutilan mitoituksessa otetaan huomioon asunnon asukkaiden lukumäärän lisäksi vieraiden, seurustelun ja pyörätuolilla liikkumisen vaatimukset. Rollaattorin kanssa tuolille istumaan siirtyvän apuvälineelle tarvitaan tilaa istuinpaikan viereen. (RT 09-10884.) Pyörätuolin käyttöä varten tarvittava tila pöydän ääressä on toimintaympyrän verran, vähintään 1300 - 1500 mm (kuva 7 s.17). Kuvasta ilmenee myös rollaattorin käyttöä varten tarvittavan kulkuväylän leveys pöydän ja kiinteän esteen välillä, mikä on vähintään 1100...1300 mm. Työntekijät *Attendo Kustaavissa* huomauttavat myös, että

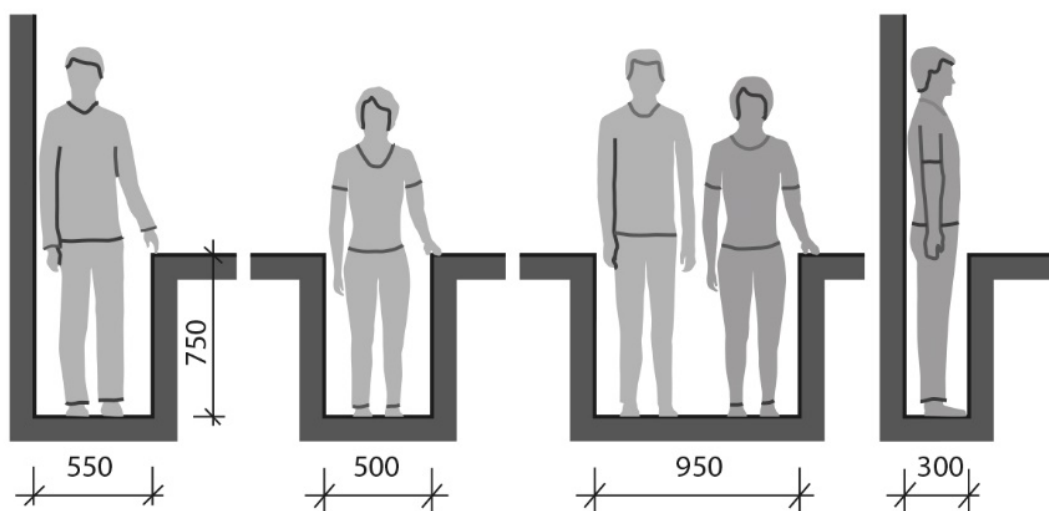
hoitajan tulee mahtua istumaan syöttöapua tarvitsevan asukkaan viereen.

Ruokailutilojen mitoitusperuste on 2,0 - 2,6 m²/henkilö (RT 93-11134).

Kustaavin osastoilla on huoneita kolmelletoista asukkaalle ensimmäisessä ja kolmannessa kerroksessa. Mukaan laskien kaksi hoitajaa, tarvitsevat asukkaat ja hoitajat yhdessä ruokailutilaa mitoitusperusteen mukaan 30 - 39 m², ja sitäkin enemmän, jos vieraat otetaan laskuihin mukaan. Toisessa kerroksessa, jossa asukashuoneita on kaksitoista, on tilantarve saman periaatteen mukaan 28 - 36,4 m².

Kuva 7. Pyörätuolin tilantarve ruokapöydän ääressä (RT 2006).

Kuva 8. Kulkutila esteiden välissä (RT 2014).

Ruokapöydän ääressä on lisäksi tärkeää ottaa huomioon myös istuvan henkilön etäisyys vieressä istuvaan, jotta henkilökunta mahtuu tarvittaessa auttaamaan rinnakkain istuvia asukkaita. Riittävä etäisyys istumapaikkojen välissä on tärkeää myös asukkaiden kannalta, jotta heillä on riittävästi tilaa poistua pöydän ääreltä itse. Kulkutila esteiden välissä sivuttain on 300 mm (kuva 8),

joten tuolien väliin tulee varata vähintään sen verran tilaa rinnakkain sijoitettujen tuolien välistä, kun asukkaan luo ei ulotu pöydän sivusta tai asukas ei pääse poistumaan pöydän sivulle. Tämä vaikuttaa enimmäkseen kuuden hengen pöydän koon valintaan.

Palveluasumisen oleskelutilat edellyttävät sekä erillisiä kodikkaita, pienimuotoisia tiloja että laajempia yhtenäisiä tiloja esimerkiksi juhlatilaisuuksien järjestämiseen (RT 93-11134). Selkeää oleskelutilan mitoitusperustetta tai vaatimuksia ei olla mainittu rakennustieto kortistoissa, mutta asuntosuunnitelun yhteistilojen määräysten mukaan vapaa-ajan tilan vähimmäiskoon tulisi kuitenkin olla aina 20 - 30 m² (RT 93-10957 2009). Vapaa-ajan tilat voidaan rinnastaa palvelukotien oleskelutiloihin, koska toiminnot tiloissa ovat pitkälti samanlaisia; vapaa toiminta, pienimuotoinen viihdetoiminta, pieni askartelu ja mahdollisesti musiikin harrastus. Palvelukotien oleskelutilat suositellaan kuitenkin pitämään suhteellisen pieninä (Hadjri, Faith, Mcmanus 2012).

Havainnoista päätellen tulee kaikki irtokalusteet, niin kevyet kuin raskaatkin, kiinnittää pintoihin turvallisuuden ja järjestyksen säilymisen takaamiseksi. Näin ollen kaikki paikoilleen tarkoitettut irtokalusteet ja esineet kirjahyllyjen ja lipastojen lisäksi, kuten sohvaryhmät, sohvapöydät, ruokapöydät, sisustusvalaisimet, mahdolliset särkyvät somistusesineet ja elektroniset laitteet tulee ankkuroida tukevasti kiinni, jottei asukas saa niitä siirrettyä, kaadettua päälleen tai rikottua. Ainoastaan esineet, jotka ovat sallittuja ja tarkoitettuja asukkaan vapaaseen käyttöön jätetään irrallisiksi. Tämä onnistuu pienimuotoisissa oleskelutiloissa sekä ruokailutiloissa, mutta ei monikäyttöisyyteen tarkoitetuissa laajemmissa yhtenäisissä tiloissa, joissa tilan muunneltavuus tulee olla mahdollista.

3.2 Oma-aloitteisuuteen kannustaminen

Ratkaisuja oma-aloitteisuuden kannustamiseen etsitään valaistuksen ja värien maailmasta. Värit ja valaistus ovat asioita, joihin voi tilasuunnittelussa aina vaikuttaa, silloinkin kun tilallisia muutoksia pyritään tekemään mahdollisimman vähän ja edullisesti. Ideana on myös korostaa tilassa olevia asioita siten, että

dementoitunut ikäihminen hahmottaisi, tunnistaisi ja oivaltaisi suunnistaa tarvitsemaansa asiaa kohti. Tarkoituksena on myös tilan avulla värein pyrkiä manipuloimaan mielentiloja ja johdattelemaan niitä haluttuun suuntaan.

3.2.1 Värien vaikutus

Vanhenemisen aiheuttamat yleiset näkökyvyn muutokset tulisi huomioida ympäristön väri- ja valaistussuunnittelussa. Muutoksia aiheuttavat ennen kaikkea harmaakaihi, verkkokalvon rappeutuminen ja valon tarpeen lisääntyminen. Näkövammaisten, vanhusten ja värisokeiden huomioimisen ei tarvitse johtaa esteettisiin kompromisseihin. Usein esineen tai ympäristön visuaalinen selkeäpiirteisyys on sille eduksi kaikenlaisten käyttäjäryhmien näkökulmasta katsoen. (Arnkil 2007 s.48-51.)

Tutkimuksissa on saatu selvää näyttöä vain valon määrän aistimisen heikkenemisestä iän myötä. Sekin ilmenee lähinnä tarkkuusnäön huononemisena hämärässä – mitään näköhavainnon kokonaisvaltaista hämärtymistä ei siis iän myötä tapahdu. Vaikka sinisten ja violettien havaintojen heikkenemistä on pidetty itsestäänselvyytenä, viimeaikaiset tutkimukset viittaavat siihen, että näköhavainnon väritasapaino vanhuksilla on yllättävän samanlainen kuin nuorilla. Tämä johtuu siitä, että väreille herkistyneet tappisolut rappeutuvat samaan tahtiin ja näköjärjestelmässä tapahtuu aivojen tasolla pitkän aikavälin adaptoitumista ja muutosten kompensoitumista. Harmaakaihi, joka aiheuttaa sekä eriasteista mykiön kellastumista että samenumismista, ja on ikääntymisen melko yleinen seuraus, voi kuitenkin aiheuttaa erilaisia värinäön vääristymiä. Impressionistimaalari Claude Monet (1840 - 1926) sairasti harmaakaihia, ja hänen myöhempien maalauksiensa purppuranpunertavat sävyt olivat seurausta siitä. (Arnkil 2007 s.48-52.)

Värien vaikutusta elintoimintoihin, eli kognitiivisia vaikutuksia on tutkittu paljon, mutta lopputulokset ovat varsin ristiriitaisia, eikä niitä voi todeta varmoiksi. Emotionaalisia reaktioita värit taas kuitenkin kykenevät tutkitusti herättämään. Patricia Valdez ja Albert Mehrabian (1994) tutkimukset tukivat erittäin johdonmukaisesti käsitystä, että värin kirkkauden ja kylläisyyden suhde emotionaaliisiin reaktioihin on vahva ja ennustettava, jossa kirkkaus vaikuttaa miellyttävyy-

teen enemmän kuin kylläisyys. Värien psykologiset vaikutukset johtuvat enemmän niiden havaitusta tummuudesta, vaaleudesta ja kylläisyydestä kuin sävystä. Esimerkiksi aktivaatio lisääntyi kylläisyyden kasvaessa ja aktivoiviksi koettiin miltei kaikki hyvin kylläiset värit sävystä riippumatta. Tummat värit koettiin hyökkäviksi eli dominoiviksi ja värien miellyttävyyteen vaikutti enemmän vaaleus ja kylläisyys kuin sävy. (Arnkil 2007 s.246-251.)

3.2.2 Valaistuksen vaikutus

Dementia voi häiritä ihmisen biologista kelloa enemmän kuin normaali vanheneminen, joka aiheuttaa sen, että dementoituneilla kehon luonnollinen vuorokausirytmä on vääristynyt. Keinovalaistuksella kuten myös luonnonvalolla on vaikutus ihmisen uni- ja valvehormoneihin, kortisoliin ja melatoniiniin. Lämpimän valon assosioidaan stimuloivan melatoniinin tuotantoa, joka on unihormoni. Kylmä valo taas puolestaan stimuloi kortisolin tuotantoa, joka virkistää ja aktivoi päivän aikana. Valon vaikutuksen tehokkuus ihmisen biologiseen kelloon riippuu monesta valon ominaisuudesta; valon intensiteetistä (lux), valosävystä (K), värinistöindeksistä (cri) sekä sen absorptiospektristä. Ikäihmiset suosivat valaistusta, joka on 1000 luxia tai enemmän, sekä ovat vastaanottavaisimpia epäsuoralle valaistukselle. (Van Lieshout-van, Snaphaan & Bongers 2019.)

Kuva 9. Valaistuksen ja varjojen looginen suunta verrattuna epäloogiseen (Aro 2008)

Dementoituneita henkilöitä helpottavat ympäristön hahmottamisessa tasainen valo ja pehmeä varjonmuodostus. Myös loogiset valon suunnat ja varjonmuodostukset auttavat dementoitunutta tunnistamaan esineitä tai kasvoja (kuva

9). Kuvassa oikealla muodostuvat varjot henkilön kasvoille, tekevät niistä dementoituneelle vaikeasti tunnistettavat. Myös ikkunoista tuleva kohtisuora vastavalon kannattaa himmentää verhoilla tai kaihtimilla. (Aro 2018.)

Valaistuksen suhteen myös pintamateriaaleilla on väliä. Pintamateriaalien tulee olla mattapintaisia, ettei valot heijastu niiden pinnoista. Voimakas heijastus esimerkiksi lattiapinnassa voi havaintojen mukaan ilmentyä dementoituneelle henkilölle suurena lammikkona. (Aro 2018.)

3.2.3 Orientoituminen tilassa

Koska dementoitunut ei pysty hahmottamaan ympäristöään selkeästi, on asumis- ja hoivatiiloilla suuri merkitys hahmottamisen tukemisessa (Liukkonen 1991). Suunnistamisen vaikeus voi aiheuttaa sekavuutta, levottomuutta ja aggressiota dementoituneille, joilla on kognitiivisia häiriöitä (Hadjri, Faith & Mcmanus 2012). Orientoitumisen helpottamisessa merkittäviä ovat värit, kontrastierot, valon määrä sekä esineet edellä mainittujen lähteiden perusteella.

Kontrastit ovat havaintojen mukaan ikäihmiselle värejäkin tärkeämpiä tilan aistimisen kannalta ja vaikuttavat heihin vahvasti, jopa negatiivisella tavalla. Äkilliset kontrastierot vaaleampaan tai tummempaan, eteenkin lattiapinnoissa, voivat aiheuttaa aistiharhoja dementoituneelle ikäihmiselle. He saattavat tulkita tumman raidan lattiassa kuiluksi ja kieltäytyä kulkemasta eteenpäin putoamisen pelosta tai eivät välttämättä erota valkoista lautasta valkoisen pöydän pinnasta. Värikontrastien avulla voidaan tukea hahmottamista ja korostaa haluttuja kohteita, kuten lattian ja seinän rajapintaa, ovia, wc istuimen reunaa, tukikahvoja tai lautasen reunaa (Ranne 2008). Kontrasteja tulee siis käyttää tilassa harkitusti ja pyrkiä korostamaan hyödyllisiä esineitä aina tilassa suoritettavan toimenpiteen mukaan.

Dementoituneen muisti heikkenee taustalla olevasta sairaudesta riippuen enemminkin tai myöhemmin. Vaikeassa dementian vaiheessa edes tuttuja kasvoja tai esineitä ei tunnisteta. Pisimpään säilyvät muistot lapsuuden henkilöistä ja ympäristöstä, mutta uudempien esineiden tunnistaminen katoaa nopeasti. (Ranne 2008.) Dementiaryhmäkotien kalustuksen ja sisustuksen tulisikin nou-

dattaa liian modernien ratkaisujen sijaan mieluummin asukkaille tuttua muoto-kieltä. Suuria selkeitä opastekylttejä sekä esineiden käyttöä suunnistusta varten suositellaan värien sijaan. (Hadjri, Faith & Mcmanus 2012.) Kalusteiden tulisi kuitenkin erottua taustastaan sävykontrastiltaan tai väriltään (Aro 2018).

Riippuen aivojen rappeutuneesta osasta, joku aistinalue voi olla merkittävästi heikentynyt suhteessa muihin. Moniaistinen ympäristö, jossa signaaleja tarjotaan eri aistien alueilta, tukee dementoituneen havaitsemista. Esimerkiksi ääni ja haju voivat auttaa kertomaan, missä päin keittiö sijaitsee. Menneisyydestä tutut äänet, näkymät ja hajut saatetaan tunnistaa vielä myöhäisessäkin demention vaiheessa ja niistä voidaan nauttia. Niinpä ympäristöä ei kannata suunnitella virikkeettömäksi, vaan dementoituneelle tulee tarjota kiinnostavaa ja ymmärrettävää toimintaa. (Ranne 2008.)

Dementoituneen kosketusaisti on korostunut, joten hän mielellään koskettelee ja pitää kädessään erituntuisia materiaaleja (Ranne 2008). Moniaistisuus on hyvä ottaa suunnittelussa huomioon, sillä se lisää viihtyvyyttä ja auttaa suunnistamaan ja tunnistamaan paikkoja.

3.3 Henkinen vireys

Aivot kaipaavat toimintaa ja vaihtelua – ensiksi kehittyäkseen ja myöhemmin rappeutumisen hidastamiseksi. Ne pitävät virikkeistä ja uusista kokemuksista sekä monenlaisista harmittomista seikkailuista. Tehokasta koko aivotoiminnalle on kaikenlainen liikunta, sillä silloin käytössä on suurin osa muistista. Aivoja tulisi sen lisäksi käyttää päivittäin innostavien asioiden parissa. Joidenkin aivot aktivoituvat musiikista, toisille taas kirjat tai taidenäyttelyissä käynti merkitsevät aivojen virkistymistä. Aivojen käyttäminen esimerkiksi lukemiseen ja ristikoiden ratkomiseen pistää muistin töihin ja vahvistaa sitä. (Erkinjuntti & Huovinen 2001, s. 30.)

Palvelukodin, jossa asukkaat tarvitsevat ympärivuorokautista hoitoa, tulee tarjota vaihtelevan ja mielenkiintoisen ympäristön, jossa on riittävästi tilaa liikua ja tutkia paikkoja. Lisäksi tilan tulee tarjota monipuolisesti toimintoja, esimerkiksi edellä mainitut lukeminen, musiikin kuuntelu, television tai taiteen katselu. Myös erilaisten kosketuspintojen tunnistelu on mielekästä puuhaa

dementoituneille ja on hyödyksi tilassa orientoitumiselle, kuten kappaleessa 3.2.2 mainitaan, mutta se on hyödyksi myös henkiselle vireydelle.

Sairaanhoidossa luonnossa oleminen tai liikkuminen voivat helpottaa oireita ja kohentaa vointia. Luonto voi olla osana itsehoitoa etenkin unen ja mielialan kohentamiseksi sekä hyvälaatuisen unen ja normaalin mielialan ylläpitämiseksi. Luonnon vaikutusten mekanismi on sekä psykologinen (distraktio mielen palveluksessa) että fysiologinen (silmiin tuleva valo). Distraktio on psykologinen suojautumiskeino, joka suuntaa huomion toisaalle, pois oireista. Fysiologisena mekanismina silmiin tuleva valo virkistää välittömästi ja toistuessaan tahdistaa sisäisen kellon synnyttämät vuorokausirytmät ja uni-valverytmin. (Jäppinen, Tyrväinen, Reinikainen & Ojala 2014.)

Laitoshoitoa tarvitsevat ikäihmiset pääsevät harvoin ulkoilemaan, etenkin talvisin, ja jäävät luonnon vaikutteista paitsi. *Kustaavin* tapauksessa varsinkin ensimmäisen kerroksen asukkaat ovat luontoa vailla, kun päiväsalin ei kantaudu päivänvaloa. Päivät kuluvat salissa hitaasti ja päivänajat menevät sekaisin, kun ikkunattomassa salissa on jatkuvasti sama valaistus. Teknologiaan perustuvat luonnonsovellukset, keinoluonto tai virtuaaliluonto, eivät välttämättä tuota täysimääräisinä niiltä odotettua hyötyä, koska aito kosketus luontoon ja luonnonvoimien fyysiset vaikutukset puuttuvat. (Jäppinen, Tyrväinen, Reinikainen & Ojala 2014.)

Päivänvaloa imitoivia valaisimia on kuitenkin tutkittu ja niitä kehitetään jatkuvasti. Luonnonvalopaneeleja valmistavan yrityksen, Light Cognitiven valaisimissa keskitytään luomaan aidon luonnonvalon kokemus ja niissä on ohjelmisto, joka muuttaa valoa vuorokauden rytmin mukaan. Lisäksi Joensuun yliopiston on tarkoitus tuottaa valaisimen vaikutuksista tutkimusta tulevaisuudessa. (Keränen 2017.)

Dynaaminen valaistus jäljittelee yön ja päivän luonnollista rytmiä ja vaikuttaa positiivisesti ihmisen biologiseen kelloon, lisää hyvinvointia ja pitää virkeänä. Dynaamisen valaistuksen järjestelmä vaihtelee valon lämpötiloja ja säätelee valon voimakkuutta automaattisesti päivän mukaan. Tämä tapahtuu sekoittamalla kahdesta lampusta tulevaa valoa, jolloin saadaan aikaan kylmän ja lämpimän valon yhdistelmiä. (Philips 2019.)

3.3.1 Osallistava suunnittelu

Alustavasti oli suunnitteilla järjestää asukkaille askarteluhetki osallistavaa suunnittelua varten. Ottaen kuitenkin huomioon asukkaiden fyysisen kunnon ja muistisairaudet, ei ole viisasta antaa askarteluvälineitä heille vapaaseen käyttöön mahdollisten tapaturmien ehkäisemiseksi. Siksi työssä päädytään valmistelemaan asukkaille mahdollisimman laaja valikoima tunnelmakortteja, joista asukkaat saavat valita mieluisensa. Korteissa keskitytään kartoittamaan asukkaiden värimieltyksiä ja heidän kaipaamiaan tunnelmia. Kun värien sävyt itsessään eivät vaikuta ihmiseen, vaan värisävyn kirkkaudella ja kylläisyydellä on emotionaalinen vaikutus, kuten kappaleessa 3.2.1 kerrotaan, on parasta antaa asukkaiden itse ilmaista mieltymyksensä.

Korttien tekoon inspiroiduttiin lukiessa värisoinnutuksesta Arnkillin teoksesta *Värit havaintojen maailmassa*. Kirjassa on esitetty erilaisia tehtäviä jokaisen aihealueen lopuksi ja eteenkin tehtävä harmoniasta ja disharmoniasta toimii osallistavan suunnittelun toteutuksen inspiraationa. Tehtävässä kehoitetaan tekemään harmonisia ja disharmonisia väripaletteja käyttäen useita harmonian ja disharmonian kriteereitä: analogisuus, tasapaino, eheys, epäyhtenäisyys, epätasapaino ja niin edelleen. (Arnkil 2007, s. 135.) Tekemällä nämä eri vaihtoehdot väriyhdistelmistä saadaan luotua tarpeeksi laaja valikoima kortteja, joista asukkaat varmasti löytävät itseään puhuttelevan värimaailman ja tunnelman.

3.3.2 Mieltymyksien kartoittaminen ja valintojen läpikäynti

Kortteja suunniteltiin yhteensä kymmenen (liite 2 1/2), joista viisi on yhden värin harmoniassa ja loput viisi disharmoniassa. Viidessä yksivärisessä kortissa esiintyy melkein koko väriympyrä; punaiset, keltaiset, vihreät, siniset ja violetit sävyt. Disharmonisissa korteissa on kontrastiväriyhdistelmiä, sekä sävykontrastiyhdistelmiä; räikeämpiä, rauhallisempia sekä niiden välimaastosta olevia yhdistelmiä. Kortissa on aina esitetty tunnelmakuva, jonka pohjalta värisävyt ja niiden skaalat on valittu. Tunnelmakuvat ovat kaikki luontoaiheisia.

Kortit esitetään asukkaille viisi kerrallaan siten, että ensin yksiväriset asetetaan pöydälle asukkaan eteen värijärjestyksessä. Näistä asukkaan tulee valita

ainoastaan yksi. Jos valinta on vaikeaa, karsitaan pois kortit, joista asukas ei ole laisinkaan kiinnostunut. Kun yksivärinen on valittu, siirrytään monivärisiin kortteihin. Valintaprosessi on tässäkin vaiheessa sama. Valintaprosessin ideana on kartoittaa ensin yksivärisillä korteilla kortin valitsijaa miellyttävän väri ja sen jälkeen monivärisillä, disharmonisilla korteilla selvittää, minkälaisista kontrasteista valitsija pitää. Koko prosessin aikana tarkkaillaan myös asukkaan, eli kortin valitsijan, mieltymyksiä kortin tunnelmasta ja otetaan huomioon heidän mielipiteensä, jos he jakavat niitä.

Lopuksi valinnat molemmista kokonaisuuksista, harmonisesta ja disharmonisesta, asetetaan rinnakkain. Näistä jo kerran valituista korteista tulee asukkaan valita jälleen ainoastaan yksi. Tämä valinta taas puolestaan kertoo sen pitääkö asukas enemmän eläväisemmästä vai monotonisemmasta värimaailmasta. Valintaprosessi saattaa olla hankala joillekin asukkaille muistisairauden ja puuttuvan keskittymisen tai huonon liikkuvuuden vuoksi. Näissä tapauksissa lasketaan sen kortin tulleen valituksi, jonka asukas ottaa käteensä, jota kohti hän osoittaa tai jota päin hän hamuaa heti ensimmäisenä harkitsematta.

Valintaprosessiin osallistuu kahdeksan halukasta ja kykenevää asukasta. Asukkaiden valintaprosessi on dokumentoitu liitteeseen 2 2/2. Osallistuvia asukkaita on kaikista hoivakodin kerroksista, ensimmäisestä kolmanteen. Kerroksissa sijaitseviin osastoihin on asutettu pitkälti eri kuntoisia asukkaita, mutta eteenkin kolmannessa kerroksessa asustavat henkilöt, joiden kunto on jo erittäin huono. Saan kuitenkin yhden asukkaan kolmannesta kerroksesta osallistumaan kyselyyn.

Kuva 10. Vihreä harmonia
(Perttula 2019)

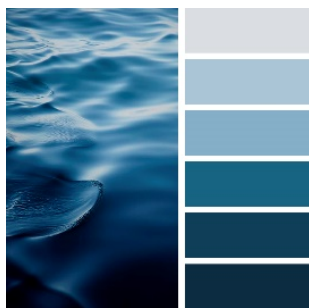

Kuva 11. Violetti harmonia
(Perttula 2019)

Kahdeksasta osallistuvasta asukkaasta valitsee neljä yksivärisistä korteista vihreän harmonian (kuva 10 s.25). Kortin valinneet henkilöt usein huokaavat syvään nostaessaan kortin käteensä ja sivelevät tunnelmakuvaa, joka viestii kaipuusta. Suurin osa ensimmäisen kerroksen asukkaista, josta puuttuu luonnonvalo ja näköyhteys ulos kokonaan, valitsevat tämän kortin. Kolme valitsevat violetin harmonian (kuva 11 s.25) ja perustelevat valintansa sillä, että vain pitävät siitä. Yksi asukas valitsee punaisen harmonian, sillä punainen on hänen ehdoton lempiväriinsä (kuva 12). Yksiväriset kortit, jotka eivät tule valituksi kertaakaan ovat sininen ja keltainen harmonia (kuva 13 ja 14). Yksi mahdollinen yhdistävä tekijä sinisen ja keltaisen kortin välillä on seesteinen tunnelmakuva.

Kuva 12. Punainen harmonia (Perttula 2019)

Kuva 13. Sininen harmonia (Perttula 2019)

Kuva 14. Keltainen harmonia (Perttula 2019)

Monivärisistä korteista ylivoimaisin valinta on violetti disharmonia (kuva 15), joka valitaan neljä kertaa. Tämä on yllättävää, sillä tässä kortissa hallitsevana värinä on purppuran punaisen eri asteet ja polttovärinä kullankeltainen. Kaikki värit ovat murrettuja. Tunnelmakuvana on talvinen maisema, jossa aurinko painuu vuorten taakse muuttaen taivaanrannan kullankeltaiseksi ja juuri aurin-
gonlasku herättää asukkaissa mielenkiintoa ja ihailua.

Kuva 15. Violetti disharmonia (Perttula 2019)

Kuva 16. Sinioranssi disharmonia (Perttula 2019)

Toiselle sijalle valinnoissa tulee syksyinen tunnelma, sinioranssi disharmonia (kuva 16 s.26), jossa päävärinä ovat lämpimät värit punaisesta keltaiseen ja kontrastina tummansininen ja sen vastapainoksi harmaansininen. Väriskaalassa on suurimmaksi osaksi murrettuja värejä, mutta myös hieman puhtaita. Eteenkin tunnelmakuvassa esiintyvä kirkas oranssinkeltainen lehti on katseen vangitsija kortin valinneille henkilöille ja monet yrittivät nipistää lehden irti kuvasta. Talvista auringonlaskukorttia sekä syksyistä tunnelmakorttia yhdistävät lämmin kokonaisuus ja hyvin erottuvat polttovärit.

Kuva 17. Vihreä disharmonia (Perttula 2019)

Kuva 18. Sinivihreä disharmonia (Perttula 2019)

Kuva 19. Sinikeltainen disharmonia (Perttula 2019)

Kesäteemainen kortti, vihreä disharmonia (kuva 17), tulee valituksi kerran, jonka tunnelmakuvan punaiset kukat ilahduttavat asukasta. Väriskaalaa katsoessaan hän kuitenkin huomauttaa, että punainen ei kuulu siihen, ja yrittää poistaa sen. Kontrastia on siis oletettavasti liikaa, kun rinnakkain olevat punainen ja vihreä ovat molemmat puhtaita ja kirkkaita.

Disharmonisista korteista huomiotta jäävät hempeä, raikas ja keväinen kortti (kuva 18), jossa kontrastit ovat erittäin hienovaraisia niin värien kuin valko- ja mustapitoisuudenkin kannalta, sekä välimerellinen kortti (kuva 19), jossa yhdistelmänä on turkoosi ja kullankeltainen. Näitä molempia kortteja yhdistävät vaaleat siniset, kylmät värit.

Kun näistä yhdenväriin harmonioista ja monivärisistä disharmonisista korteista tulee valita yksi, valitsevat useimmat disharmonisen kortin. Sen kortin, jossa on vaihtelevuutta, selkeitä kontrasteja sekä värien eloa. Ainoastaan kaksi kahdeksasta valitsevat yksivärisen kortin tämän viimeisen karsinnan jälkeen.

Koko laajuudessaan viestivät valinnat vihreän luonnon läsnäolon sekä lämpimän tunnelman kaipuuta. Kaikki vahvat, kylläiset, melko tummat ja murretut värit kiinnostavat. Kontrastina sallitaan kuitenkin pieni määrä polttovärejä, jotka eivät ole turhan räiskyviä, mutta luovat tilaan eloisuutta ja vaihtelua.

4 REFERENSSIKOhteet

Referenssikohteissa vieraileminen osoittautuu hankalaksi. Hoivakoteihin ei mielellään sallita ulkopuolisia vierailijoita ja eteenkin valokuvaaminen on tiukasti kiellettyä, vaikka kuvissa näkyvät asukkaat muokattaisiin pois kuvista. Tämän takia päädytään analysoimaan ja havainnoimaan kohteita palvelukotien kotisivuilta tai netistä löytyvien kuvien perusteella. Kotisivuille kuuluvien kuvien käyttöön kysytään lupa. Pelkkien kuvien katselu ei tietenkään korvaa aitoa kokemusta, jonka paikan päällä saisi. Lisäksi asukkaiden viihtyvyys tilassa jää huomaamatta. Työssä analysoidaan yhteensä 6 referenssikohdetta, kahdesta eri palveluyrityksestä, joista löytyy hyviä valokuvia.

Analyysissä pyritään huomioimaan värien käyttöä, noudatettua aikakautta sisustuksessa, valaistusta, kontrasteja sekä tilassa esiintyviä toimintoja. Kohteiksi valikoituvat Esperin sekä Attendo palveluyrityksen yksiköitä ja niitä analysoidaan yksitellen erillään, mutta myös yhdessä kokonaisuutena. Pyrkimyksenä on saada kokonaisvaltainen kuva siitä, kuinka Suomessa hoivakoteja sisustetaan. Tarkoituksena on etenkin tutkia millä sisustuksellisilla keinoilla yksiköihin on lisätty kodikkuutta. Analysoinnissa käydään lisäksi läpi sisustuksen sekä hyvät, että huonot puolet.

4.1.1 Esperin hoivakodit

Esperi hoivakodeissa yhteisenä tekijänä toimivat *Junet*-hoivakalusteet. *Junet* on yritys, joka on valmistanut huonekaluja 1900-luvun alkupuolelta lähtien. Heidän pitkä historiansa pitää sisällään muun muassa hoivakalustamista sekä

ikäntyneiden asumisen erityistarpeiden ratkomista. (Junet 2019.) Tyyliltään *Junetin* kalusteet ovat selkeäpiirteisiä, pehmeitä ja moderneja.

Kuva 20. *Esperi Hoivakoti Sylvi*, Laukaa (Esperi 2019)

Kokonaisvaltaisesti *Esperin* hoivakodeissa esiintyy useita tyylejä. Laukaassa *Esperi hoivakoti Sylvis*ä on käytetty rohkeasti värejä. Kuvassa 20 esiintyvissä oleskelutilojen sohvaryhmässä ja verhoissa on käytetty punaista ja keltaista. Kokonaisuus on raikas, pirteä sekä moderni. Värikylläiset verhot voivat heijastaa väriään tilaan, joka voi olla osittain häiritsevää, jos värin heijastuminen ei ole toivottua. Ilmiötä voi kuitenkin käyttää tietoisesti tehosteena.

Lattiapinta on erittäin tumma, ja tummanharmaa sävy jatkuu käytävällä seinäpintaa ylös pienen matkan, joka häivyttää lattia- ja seinäpinnan rajaa. Lattian ja seinän rajapinnan hälveneminen saa dementoituneilla aikaan seinään törmäilyä, kun rajapinta ei kontrastiltaan erotu. Kuten kappaleessa 3.2.3 kerrotaan, tulee lattian ja seinän rajapintoja korostaa. Tummanharmaa sävy seinän alareunassa voi kuitenkin olla hyvä siitä, että mahdolliset naarmut ja kolhut eivät erotu helposti. Tumma lattia voi myös tuoda turvallisen ja stabiilin tunteen ja korostaa kirkkaan värisiä kalusteita. Tummanharmaata lattiapintaa vasten on oleskelutilan keskellä valkoinen pitkänukkainen matto. Tummanharmaan ja valkoisen maton välille muodostuu suuri kontrastiero. Suuret kontrastierot juuri lattiapinnoissa ei ole suositeltavaa hoivakodeissa, joissa asukkaina voi myös olla dementoituneita ja jotka saattavat tulkita kontrastierot väärin. Toisaalta suuri kontrastiero auttaa näkemään kohteen paremmin ja auttaa varautumaan

muuttuvaan pintamateriaaliin. Pitkänukkainen matto on kuitenkin epähygieeninen, vaikeasti pestävä ja sen päällä on raskasta kulkea eteenkin ikäihmisillä. Käytävällä sijaitsevia asukashuoneiden ovia ei ole korostettu mitenkään, ja ovi voi asukkaalta jäädä huomaamatta tai epäselväksi, että onko ovi hänen käytettävissään.

Säkylässä sijaitsevassa *Esperi hoivakoti Välskärissä* (kuva 21) taas puolestaan on hieman rauhallisempi ja luonnonläheisempi värimaailma. Seinissä valitsee neutraali keskitumma beigensävyinen väri ja nojatuoleilla tuodaan vaihtelevuutta tilaan kahdella erivärisellä verhoilulla: vihreällä ja tummanharmaalla. Tämäkin sohvaryhmä on asetettu rinkiin, kuten myös aikaisemmassa referoinnin kohteessa. Lattiassa esiintyvä puukuosi tuo lämpöä tilaan. Kaikki pinnat ovat mattapintaisia, eivätkä aiheuta ikäviä heijastuksia valoista tai esineistä. Kokonaisuus on kaiken kaikkiaan harmoninen ja kodikas, tyyliään nykyaikainen sekä skandinaavinen. Kuva antaa käsityksen, että myös valaistus on värisävyiltään suhteellisen lämmintä, joka kumoaa laitospaistunutta tunnelmaa.

Kuva 21. Esperi hoivakoti Välskäri, Säkylä (Esperi 2019)

Tilaa on koristeltu pienillä kukkaruukuilla sekä purnukoilla. Dementoituneiden hoivakodissa nämä edellä mainitut somisteet eivät tule pysymään paikoillaan, ellei niitä ole kiinnitetty pintoihin. Myös oleskelutilan keskiössä sijaitseva musta-valkoraidallinen matto voi koitua ikäväksi dementoituneille. Dementoitunut voi tulkita raidallisen maton mustat raidat leveiksi väliköiksi, joihin kuvittelee takertuvansa kiinni. Riippuen siitä, onko maton reunat jätetty asentamatta lattiapintaan kiinni, voi irtomatto aiheuttaa todellisen kompastumisriskin. Monet

ikäntyneet kulkevat jalkojaan maata pitkin laahaten, heikentyneen liikkuvuuden takia.

Kuvassa näkyy myös käytävää ja sisäänkäynnit asukashuoneisiin sijaitsevat oletettavasti käytävällä näkyvissä syvennyksissä. Syvennykset tuovat rytmiä käytävään ja saavat käytävän tuntumaan lyhyemmältä. Syvennykset on lisäksi korostettu tummemmalla sävyllä, sävykontrastierolla, joka on tehokas keino korostaa toimintoja dementoituneelle.

Kuva 22. Esperi Hoivakoti Pajuniitty, Raahe (Esperi 2019).

Kuvassa 22, Raahen *Pajuniitty* yksikössä hallitsee hieman vanhanaikainen henki ja maalaisromanttinen tyyli. *Junetin* hoivakalusteet ovat taipuneet tähänkin tyyliin neutraalilla ruskealla ja vaalealla verhoilullaan. Seinissä on edellisen yksikön tavoin neutraalit beigen suuntaan kallistuvat sävyt ja lattiassa puukuosi. Seinät eivät kuitenkaan ole yhtä tummat kuin edellisessä *Välskärin* yksikössä. Vaikka kyseisessä kohteessa seinät ovatkin vaaleammat ja tilassa on paljon valkoisia pintoja edelliseen verrattuna, on vaikutelma hämärä, harmaa ja väritön. Ruutukuvioiset verhot ja koristetyynyt kuvan taka-alla sijaitsevassa oleskelutilassa ovat ikäihmisille tunnistettava kuosi. Runsaasti kuvioidut verhot voivat kuitenkin häiritä ikkunasta näkyvää näkymää ja tehdä uloskatsoimisesta raskasta väsyneille silmille. Edellisen kohteen tavoin, tässäkin kohteessa on paljon irrallista somistetta, joka voi särkyä tai päätyä asukkaan mukana huoneeseen. Dementoituneet pitävät eri pintojen tunnistelusta ja pitävät pienistä esineistä, joita voivat pyöritellä käsissään. Kun kyseessä on särkyvä esine, joutuvat hoitajat vahtimaan, etteivät asukkaat satuta itseään, jos esine

sattuu särkymään. Särkyvän esineen kanssa on myös tärkeää, että asukkaan huoneeseen eksynyt särkyvä esine etsitään ja tuodaan takaisin yhteisiin tiloihin. Tämä tuottaa henkilökunnalle lisää työtä ja voi hetkellisesti herpaannuttaa hoitajan keskittymisen.

4.1.2 Attendo hoivakodit

Sisustettujen *Attendo* hoivakotien yhteinen tekijä on ”kuosirikkaus”. *Attendon* hoivakodeissa on käytetty rohkeammin kuviollisia tapetteja ja yksiköissä on myös käytetty pitkälti *Roltraden* hoivakalusteita. *Roltrade* on vuonna 1986 perustettu julkisten tilojen kalustamiseen erikoistunut yritys (Roltrade 2019) ja on hoivakalusteiden yhteistyökumppani. Kalusteet noudattavat skandinaavista ja modernia muotokieltä, mutta heiltä löytyy myös klassisia 50-luvun henkisiä kalusteita.

Kuva 23. Attendo hoivakoti Airanne, Urjala (Attendo 2019)

Attendon hoivakoti Airannessa (kuva 23) on harmoninen harmaa ympäristö. Kalusteet on suurimmaksi osin korostettu ympäristöstään erottuvalla tummalla harmaalla. Eloa tilaan tuo harmaan sävyinen eläväinen tapetti. Tyyliltään sisustus on nykyaikainen. Verhot ikkunoissa ovat neutraalit ja mattoja tilassa ei ole

laisinkaan. Kokonaisvaltainen vaikutelma on valoisa ja rauhallinen. Valaistuksena on sekä ylä- että alavaloa antavat riippuvalaisimet. Tila on erittäin pelkistetty, eikä tilassa ole paljoa irrallista somistusesinettä, joka voisi tarttua asukkaan mukaan tai rikkoutua. Silti tila on viihtyisä. Viihtyvyyttä ja koristeellisuutta tilassa saa aikaan koristetyynyt, viltit, tapetti, sisutustakka ja suuri ruukkukasvi.

Neutraali kokonaisuus on takuuvarma yhdistelmä, joka miellyttää useimpia henkilöitä. Harmaa ympäristö on värittömyytensä takia myös sellainen, johon ei kyllästy helposti, sillä harmaa ympäristö ei stimuloi henkistä vireyttä.

Kuva 24. Attendo hoivakoti Leppä, Leppävirta (Vuotilainen 2018)

Leppävirrassa vuonna 2018 avattu hoivakoti Leppä (kuva 24) on sisustettu suuria kontrasteja vaalean ja tumman välillä käyttäen. Oleskelutilan ilme on tumma ja melko raskas. Lattiapinnat ovat vaaleat, jotka erottavat tummat kalusteet hyvin. Oleskelutilassa on kuitenkin käytetty myös tummanpuhuvaa tapettia television taustaseinällä. Tummat kalusteet tummaa tapettia vasten ei välttämättä erotu ikääntyneelle etäältä katsottuna. Oleskelutilassa on myös erittäin tummanrusehtava matto, joka luo suuren kontrastin lattiapinnan kanssa. Dementoituneelle tämä kontrastiero voi olla epämiellyttävä. Kokonai-

suudessaan tila on kuitenkin selkeä ja maanläheinen. Kuten edellisessä referenssikohteessa, myös tässä yksikössä koristeellisuutta ollaan pienten koriste-esineiden sijaan tuotu koristetyynyillä, vilteillä ja tapetilla.

Kuva 25. Attendo hoivakoti (Cister 2019)

”Kuosirikkaus” ja trendikäs moderni ilme ilmenee vahvasti viimeisessä havainnoinnin kohteessa (kuva 25). Kohteessa on käytetty runsaasti tapettia ja kontrasteja tumman ja vaalean välillä sekä värikkään ja värittömän välillä. Kohde on tunnelmallinen, luonnollinen sekä eläväinen ja tilassa on jännitettä. Yhteiset tilat ovat silti selkeitä ja vaikuttavat tiiviiltä ja kompakteilta olematta kuitenkaan liian raskaita. Kuvan edustalla sijaitsevasta oleskelutilasta on suora näköyhteys ruokailutilaan, joka saa aikaan harmonisen jatkumon tilan perällä näkyvään toiseen oleskelutilaan saakka. Asukkaiden huoneiden puukuosiset ovet korostuvat tummasta taustastaan erittäin hyvin. Mitään turhia somistusesineitä tai mattoja tilassa ei ole vaan koristeellisuus syntyy tilassa itsessään. Tilassa asukkaiden huoneiden ovien lähetyillä on myös huomioitu asukkaiden taipumus kolhia seiniä rollaattoreilla tai pyörätuoleilla ja seinien alareunaa myöden on asennettu puiset rimamaiset listat suojaamaan seinäpintaa. Ratkaisu on käytännöllisyytensä lisäksi myös erittäin tyylikäs.

Referenssikuvien perusteella molemmissa hoivakodin, sekä *Esperin* että *Attendon*, yksiköissä pyritään sisustamaan kodikkaasti. Käsitteellä ”kodikas” on

kuitenkin yhtä monta määritettä kuin on ihmisiäkin. Jokainen henkilö ja suunnittelija käsittää termin kodikas eri lailla. Vaikka kyseessä on monen ikäihmisen loppuelämän koti, ovat sisustukset suhteellisen nykyaikaisia. Ympäristöt eivät muistuta niin sanotusti ”mummoloita”. Aukkaat taas puolestaan saavat sisustaa omat huoneensa kuin omat kotinsa ja tuoda sinne pienkalusteita ja omia somistusesineitä kuten esimerkiksi tauluja. Yhteisien tilojen tuleekin sen sijaan olla tyyli-suunnaltaan neutraali, mahdollisemman monia miellyttävä, mutta selkeä ja tunnistettava.

5 SUUNNITTELUPROSESSI

Suunnitteluprosessi etenee jatkuvasti tutkimustyön ohella. *Kustaavin* kohdalla joudutaan Attendon taholta tekemään tärkeitä päätöksiä sen suhteen mitä rakennukselle todella on hyödyllistä tehdä. Pieni pintaremontti ei yksin riitä tuomaan tiloihin käytännöllisyyttä ja remonttiin liittyvät seikat harkitaan ja mietitään Attendolla tarkoin. (Terho 2019a.) Tämä tarkoittaa sitä, että ideoinnissa ja luonnoksissa on otettava huomioon kaikki mahdolliset käytännölliset tilaratkaisut niin henkilökunnan kuin asukkaidenkin eduksi. Kun kaikki vaihtoehdot on käyty läpi valikoituvat niistä realistisimmat, joita kehitetään eteenpäin. Jatkokokehittelyssä esitetään ratkaisut suunnistamisen helpottamiseen, henkisen hyvinvoinnin tukemiseen sekä aktiivisuuteen.

5.1 Ideointi ja luonnokset

Luonnoksissa (liite 3) havainnollistetaan tilojen käyttöä ja ryhmittelyä värillisin vyöhykkein pohjapiirustuksissa. Vihreä vyöhyke ilmaisee liikkumista tilassa, keltainen vyöhyke oleskelutilaa, punainen alue ruokailutilaa sekä sininen alue henkilökunnan työskentelytilaa. Luonnokset ovat myös periaatekalustettuja, jotta tilan käyttö hahmottuu paremmin. Luonnoksissa edetään vaiheittain, joissa ensimmäiset on laadittu mahdollisimman vähin muutoksin ja viimeisimmät suurin muutoksin.

Attendo Kustaavissa tulevat ruokailukäytännöt muuttumaan. He siirtyvät esivalmistettuun ruokaan (liite 1 2/2), joka tulee talon ulkopuolelta eivätkä he valmista ruokaansa itse alusta saakka. Jokaisessa kerroksessa tulee olla kunnol-

linen keittiö, varustettuna tehokkailla kodinomaisilla laitteilla, joissa henkilökunta voi valmistaa esivalmistetun ruoan loppuun. Näin ollen tulee ensimmäisen kerroksen valmistuskeittiö olemaan täysin tarpeeton.

5.1.1 Ensimmäinen kerros

Ensimmäisen kerroksen luonnoksissa on jakelukeittiö purettu täysin ja otettu asukkaiden käyttöön, jonka avulla tiloihin saadaan enemmän päivänvaloa yhteisiin tiloihin. Ensimmäisessä luonnoksessa (liite 3 2/15) on hahmoteltu, miten tilaa voi käyttää, jos pienimuotoinen keittiö, 6,4 m², kuitenkin olisi entisen valmistuskeittiön tiloissa. Keittiö on rajattu tasolla, jotta se rajaa henkilökunnan työskentelytilaa ja mahdollistaa henkilökunnalle oman istumapaikan ruokailun ajaksi. Keittiön rinnalle mahtuu kaksi neljän hengen pöytää asukkaille, mutta kulkuväylät ruuhkautuvat parkkeeratuista rollaattoreista. Väljempää ruokailutilaa on kuitenkin vielä nykyisen päiväsalin puolella; yhteensä neljä neljän hengen pöytää. Näin ollen ruokailutilan neliöt ovat kokonaisuudessaan 48,7 m². Ensimmäisessä kerroksessa säilyvät kolmentoista hengen asuinhuoneet, mutta kerroksen asukkaiden lisäksi on otettava huomioon ainakin kaksi hoitajaa ja mahdolliset vieraat. Asukkaat muista kerroksista tulee myös mahtua tilaan tapahtumien aikana, kun ensimmäisen kerroksen päiväsalin toimii myös ajoittain juhlasalina. Ruokapöytien ääressä on kokonaisuudessaan tilaa 24 hengelle, eli yhdelletoista ylimääräiselle hengelle kolmentoista asukkaan lisäksi. Ruokailutilan jälkeen jää oleskelulle vielä runsaasti tilaa, noin 34,9 m². Kulkeminen toisaalta muuttuu turhankin väljäksi ja tilassa on paljon hukkaneliöitä.

Toisessa luonnoksessa (liite 3 3/15) ideana on hyödyntää purettu valmistuskeittiö täysin oleskelulle mikä mahdollistaa myös vierailijoiden saapumisen suoraan pienempään ja kotoisaan tilaan. Lisäksi oleskelu suoraan päivänvalon yhteydessä on viihtyisämpää asukkaille. Toisena ajatuksena samaisessa luonnoksessa on, että keittiö sijoitettaisiinkin päiväsalin puolelle, asuinhuoneiden 3 ja 4 ovien väliin, joista vesi ja viemäröinti saadaan liitettyä seinän takana olevista kylpyhuoneista. Keittiö on ympäröity täysin matalilla sermeillä ja oviaukolla, estäen asukkaiden pääsyä keittiöön, mutta mahdollistaen henkilökunnalle hyvän kokonaisvaltaisen näköyhteyden yhteisiin tiloihin. Sermi antaa

henkilökunnalle myös omaa rauhaa ruokailtaessa ja työskenneltäessä päätteen ääressä, kun asukkaat eivät ulotu hamuamaan sermin taakse. Tässäkin luonnoksessa istumapaikkoja pöytien ääressä on 24 ja oleskelulle on hyvin tilaa myös päiväsalin puolella. Ruokapöytien sijoittaminen päiväsalin mahdollistaa tilan monikäyttöisyyden paremmin, kun mahdollisimman moni pääsee kokoontumaan yhteen ja kuuntelemaan esimerkiksi musiikkiesityksiä, joita asukkaille järjestetään usein.

Ensimmäisen kerroksen toisesta luonnoksesta kehittyi toinen versio (liite 3 4/15), jossa keittiö on päiväsalin puolella, mutta erimuotoinen rajaten tilaa selkeämmin. Ajatuksena luonnoksessa on se, että yhtenäisessä tilassa on kuitenkin pienempimuotoisia alueita, jotka selkeyttävät asukkaille tilan eri toimintoja ja lisäksi viihtyvyyttä. Tilan monikäyttöisyys ja muunneltavuus on silti mahdollista, kun näköyhteys tilan eri alueista säilyy.

5.1.2 Toinen kerros

Toisen kerroksen ensimmäisessä luonnoksessa (liite 3 5/15) ajatuksena on suorittaa mahdollisimman vähän rakenteellisia muutoksia. Ainoastaan porrashuoneen sisäänkäynnin yhteydessä oleva rajaava väliseinä puretaan pois, jotta tila avartuu enemmän. Keittiö sijoitetaan vasempaan ylänurkkaan, jossa nykyinen jakelukeittiö on asukashuoneen 23 seinää vasten. Jääkaappi ja tiskiallas ovat jo olemassa paikoillaan, mutta kunnan keittiökalusteita heillä ei ole, joten ne tulee asentaa. Tämäkin keittiö varustetaan tasolla, joka tarjoaa henkilökunnalle omaa tilaa ja rajoittaa asukkaiden pääsyä keittiöön. Toisessa kerroksessa on kaksitoista asukashuonetta. Keittiön ja terassille johtavan luiskan väliin mahtuu ruokailutila juuri 12 hengelle. Kahdelletoista hengelle on 19,9 m² kuitenkin liian ahdas tila, kun ruokailutilojen mitoitusperuste on 2,0-2,6 m² per henkilö. Tila ruuhkaantuu ja rollaattorien seassa on erittäin ahdasta. Pöytien sijoittelu on tässä ratkaisussa myös erittäin haastavaa, kun kulkuväylä hissille on pidettävä auki ja oleskelullekin on jätettävä tilaa. Oleskelulle jää kuitenkin vain 13,5 m². Tästä luonnoksesta suunniteltiin myös toinen versio.

Toisessa versiossa (liite 3 6/15), jossa keittiö on ratkaistu samalla tavalla kuin edellä mainitussa luonnoksessa, on ruokailuryhmät ratkaistu eri tavalla. Pelkkien pöytäryhmien sijaan on terassille johtavan luiskan myötäisesti sijoitettu

ruokailutaso, jonka ääreen mahtuu viisi henkeä. Tämän tason ja keittiön väliin mahtuu vielä kaksi neljän hengen ruokapöytää. Ruokailutila tarjoaa istumapaikan kolmelletoista hengelle. Tämän ratkaisun johdosta ruokailutila myös tiivistyy, kun nousemistilaa ei tarvita ruokailutason äärellä kuin yhteen suuntaan, ja se mahdollistaa oleskelulle laajemman tilan. Oleskelutila on kuitenkin turhan pieni, eikä palvele asukkaita parhaimmalla tavalla.

Toisen kerroksen toisessa luonnoksessa (liite 3 7/15) on avonainen keittiö sen sijaan hahmoteltu täysin eri kohtaan; asuinhuoneiden 18 ja 19 ovien väliin. Avokeittiö on huono siksi, ettei se rajaa asukkaiden pääsyä keittiöön millään tavalla. Keittiön voi varustaa lukollisilla kaapeilla ja lapsilukoilla. Tämä ei kuitenkaan poista vaaratilanteita täysin ja se myös hidastaa hoitajien toimintaa, kun lukkoja joudutaan jatkuvasti aukomaan. Tämä ratkaisu hajottaa lisäksi ruokailutilan epäyhtenäiseksi, kun kulkuväylälle tarvitsee varata riittävästi tilaa ja mahdollisimman suoran kulkuyhteyden. Oleskelutila siirtyy puolestaan nykyisen jakelukeittiön paikalle, mutta sielläkin tilaa on harmillisen vähän, vain 13,8 m² kahdelletoista hengelle.

Tilan puute ja suuri asukasmäärä johdattelee luonnostelevaan suuria muutoksia toisen kerroksen yhteisiin tiloihin. Asukkaat oleskelevat ja ruokailevat omissa kerroksissaan päivittäin, eivätkä asukkaat pääse turvallisuussyistä vapaasti kulkemaan ensimmäisen kerroksen suureen päiväsalin. Asukkaat vievät yksitellen suureen päiväsalin ainoastaan silloin, kun salissa on jotain tapahtumaa, kuten karaokea, esityksiä tai juhlia. Kolmannessa toisen kerroksen luonnoksessa (liite 3 8/15) asukashuoneita on vähennetty kaksi. Ajatuksena on avartaa tilaa sen verran että tiloihin saadaan toisistaan erillään olevat ruokailu- ja oleskelutilat, jotka tarjoavat riittävästi tilaa kaikille kerroksen asukkaille, henkilökunnalle sekä muutamalle mahdollisille vieraille. Kun huoneisiin voidaan majoittaa enää kymmenen henkeä, on 20 m² käytännöllinen neliömäärä ruokailutilalle asukkaille. Keittiö ja ruokailutila sijoitetaan purettujen huoneiden tilalle oikeaan alanurkkaan. Tilaa on runsaasti sekä asukkaille että parille vieraille, ja henkilökunnalla on oma tilansa. Oleskelutila on nykyisen jakelukeittiön ja ruokailutilan paikalla ja tarjoaa yhtenäisen 34,2 m² tilan. Kulke- mistilaa avautuu runsaasti ja ratkaisu mahdollistaa myös pienen aulatilaa.

Neljäntenä vaihtoehtona (liite 3 9/15) toiseen kerrokseen, on kolmannen luon-noksen mukaisesti puretut huoneet, mutta yhden uuden rakentaminen nykyi-sen jakelukeittiön kohdalle. Näin ollen asukasmäärä ei laske paljoa. Hoivako-deilla on sopimukset kuntien kanssa majoituspaikoistaan ja sopimuksia on ikävä alkaa muuttamaan, ja eteenkin runsas asukashuoneiden vähentäminen on myös kilpailullisesti huono asia *Kustaaville*.

5.1.3 Kolmas kerros

Kolmannessa kerroksessa asukkaita on kolmesta. Heidän tilansa ovat hie-man väljempää kuin toisessa kerroksessa puuttuvan luiskan vuoksi. Kerrok-sessa on parveke, mutta se ei ole asukkaiden käytössä.

Jakelukeittiö on epäkäytännöllisesti suoraan porrashuoneen sisäänkäynnin edessä ja tukkii liikenteen. Se on kaikissa kolmannen kerroksen luonnoksissa purettu ja sen tilalle syvennykseen on suunniteltu kaappitilaa henkilökunnalle, jottei heidän tarvitse säilyttää tavaroitansa rappukäytävässä. Ensimmäisessä luonnoksessa (liite 3 10/15) avokeittiö on sijoitettu asuinhuoneiden 30 ja 31 ovien väliin, jättäen 13,5 m² ruokailutilalle ja 12,2 m² oleskelulle. Ruokailutila on liian ahdas kolmelletoista hengelle ja esitetyssä periaatekalustuksessa jou-tuu yksi istumaan pöydän sivulla, jolloin kolmella asukkaalla tarjottimet eivät mahdu kunnolla pöydälle. Myös oleskelutila on mitättömän pieni.

Ensimmäisen luonnoksen toisessa versiossa (liite 3 11/15) keittiö on samassa kohtaa, mutta pöytäryhmien sijaan on tilalle hahmoteltu taso, kuten toisen ker-roksen luonnoksissakin. Taso on sijoitettu vastapäätä avokeittiötä, jotta tarjoi-leminen on henkilökunnalle vaivatonta. Tason toiselle puolelle mahtuu kaksi neljän hengen pöytää tiiviisti ja oleskelu jää edelleen pieneksi.

Kolmannessa versiossa (liite 3 12/15) avokeittiö on sen sijaan vastakkaisella seinällä nykyisestä kohdasta. Tilan säästämiseksi on luonnoksessa esitetty ruokailutaso keittiön jatkeeksi ikkunoille asti. Tason ääreen mahtuu väljästi neljä henkeä. Tason vasemmalle puolelle mahtuu tiiviisti kaksi neljän hengen ruokapöytää ja yksi kahdenhengen. Tämä ratkaisu mahdollistaa neljätoista hen-keä pöytien ympärille. Tila on kuitenkin ahdas ja ruuhkaantuu rollaattoreista ja

pöytärivin perältä poistuvista henkilöistä. Sen sijaan tämä ratkaisu antaa enemmän tilaa oleskelulle.

Toisessa luonnoksessa (liite 3 13/15) ylhäältä vasemmalta purkautuu asuinhuone, jonka jälkeen kerroksessa on huoneita 12 hengelle. Puretun huoneen tilalle tulee kolmion mallinen keittiö tiskitasolla. Kolmiomuoto antaa henkilökunnalle enemmän tilaa, mutta tekee ruokailutilan kalustamisesta hankalaa. Kun osa pöydistä asettuu vinoon, antaa se kuitenkin tilalle väljyyttä ja tilaa rolaattoreille. Ruokailutilaan mahtuu 14 henkeä, mutta oleskelulle on tilaa ainoastaan noin 16 m².

Kolmannessa luonnoksessa (liite 3 14/15) edellä mainittu keittiö on sen sijaan u-muotoinen, mikä tekee kalustamisesta helpompaa. Ruokailutilaan, vaikka se onkin neliömäärältään tässä tapauksessa pienempi, mahtuu 16 henkeä. Oleskelutila on suurin piirtein saman kokoinen kuin aikaisemmassa luonnoksessa. Huono puoli oleskelutilan sijainnissa on se, että se on keskellä kulkuväylää, ja voi osoittautua rauhattomaksi, kun takaa kuljetaan hissille ja rappukäytävälle, samalla kun sekä edestä että sivuilta kuljetaan asuinhuoneisiin. Tämä pätee monissa muissakin aikaisemmissa luonnoksissa, joissa oleskelu on esitetty samassa kohdassa.

Neljännessä luonnoksessa (liite 3 15/15) on tehty suuria muutoksia, kuten myös toisen kerroksen viimeisimmissä luonnoksissa. Tässäkin kerroksessa oikeasta alanurkasta on poistettu kaksi asuinhuonetta. Keittiö sekä ruokailutilan ratkaisut ovat samanlaisia; keittiö, jossa on tiskitaso ja ruokailutilaa kahdelletoista. Kolmannessa kerroksessa kahden huoneen poiston jälkeen jää huoneita yhdelletoista hengelle. Oleskelullekin avartuu vähintään noin 26 m². Tässäkin tapauksessa kulkutilaa on runsaasti.

5.2 Jatkokehittely

Jatkokehittelyyn valitaan ohjaajan Hanna Terhon kanssa parhaimmat vaihtoehdot Attendon kannalta. On tärkeää yrittää saada keittiö asukkaiden ulottuvilta mahdollisimman suojatuksi. Keittiöt, jotka ovat käytävien varrella ilman kummempia suojauksia ovat huonoja käytännössä. Asukkaat pääsevät kiehu-

vien vesien ääreen ja jääkaapeille, eikä hoitaja voi juurikaan liikkua keittiön läheltä muualle. Lisäksi on hyvä, jos keittiötilat ovat suhteellisen päällekkäin talossa eri kerroksissa. Putkitukset ja mahdolliset äänihaitat pysyvät silloin linjassa.

”Etenisin ajatuksella, että yksi huone olisi mahdollista poistaa tarvittaessa. Ainakin saisit näin paremman ehdotuksen aikaiseksi ja asukkaat huomattavasti mukavammat tilat oleskeluun.” (Terho 2019a.)

Näin ollen jatkokehittelyyn valikoituvat seuraavat luonnokset:

1. Kerros, Luonnos 1
2. Kerros, luonnos 1A
3. Kerros, luonnos 2 tai 3

Konseptisuunnitelmassa (liite 4) on kehitetty jatkoon valittuja luonnoksia. Ensimmäisessä kerroksessa pienempi keittiö on sijoitettu nykyisen valmistuskeittiön tiloihin, ja sen yhteydessä on kahdeksalle hengelle ruokailutilaa. Keittiön rajaa sermi ja sermin tasossa oleva portti. Seinät on purettu päiväsalin ja valmistuskeittiön väliltä mahdollistaen päivänvalon kantautuminen päiväsalin. Päiväsaliin luodaan vaihtelevuutta ja erihenkisiä ympäristöjä pintamateriaalein ja kalusteiden värivalinnoin. Lisäksi tilaa rajaa tilanjakajataikka sekä valoaltaan poikkisuuntainen alaslasku. Näköyhteys säilyy tilan toisesta päästä toiseen.

Toisessa kerroksessa edetään mahdollisimman pienin muutoksin lisäämällä nykyisiin tiloihin ainoastaan kunnollinen sekä käytännöllinen keittiö. Keittiö on varustettu tiskitasolla, sermillä ja sermintasossa olevalla portilla. Viihtyvyyttä, kodikkuutta sekä tilantuntua pyritään sen sijaan lisäämään pintamateriaalein sekä kalustevalinnoin. Tilasta puretaan porrashuoneen sisäänkäynnin yhteydestä rajaava väliseinä ja seinällä sijaitseva pikapaloposti siirretään yhteisissä tiloissa sijaitsevan vessan oven viereiselle seinustalle. Asukashuoneiden 18 ja 19 väliin on tehtävä kotelointi, jotta televisiolle kuuluvat kaapelijohdot saadaan piilotettua ja pois asukkaiden ulottuvista. Kotelon alle osittain upotettuna on suunniteltu mittatilattava matala ja pitkä kirjahylly.

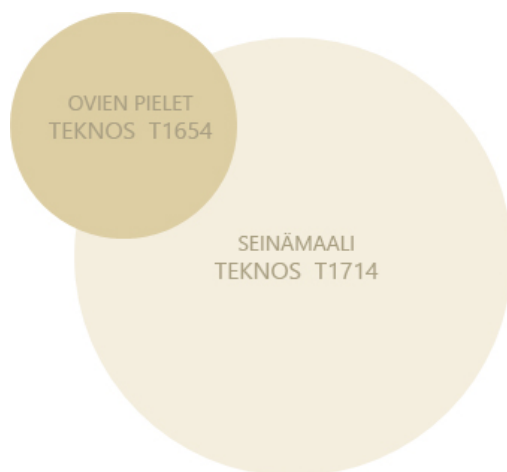
Kolmannen kerroksen luonnoksissa 2 ja 3 on suora tai vino keittiön etuseinä. Keittiön kannalta suora on parempi, mutta asukkaille vino tuo lisätilaa, jonka

vuoksi vino ratkaisu valikoituu jatkokehittelyyn. Kolmannesta kerroksesta puretaan yksi asuinhuone, jonka tilalle keittiö sijoitetaan suoraan toisen kerroksen yläpuolelle. Tämä ratkaisu myös avartaa erittäin ahtaita yhteistiloja kolmannessa kerroksessa riittävästi. Oleskelu tila on ratkaisu kolmannessa kerroksessa samalla tavalla kuin toisessa kerroksessa.

Jatkokehittelyssä perehdyn myös ympäristön luomiseen osallistavan suunnittelun pohjalta. Ajatuksena on teemoittain erottaa ruokailu- ja oleskelutila sekä käytävät, jotta asukkaat erottavat selkeästi, että tila ja toiminta vaihtuu. Teemat syntyvät asukkaiden valitsimien tunnelmakorttien inspiroimana. Tässä vaiheessa valikoituvat myös asukkaille sopivat kalusteet, verhot ja lattia- sekä seinäpinnat. Valinnoissa vaikuttavat viihtyvyys, tunnistettavuus, selkeys ja käytännöllisyys sekä turvallisuus.

5.3 Pintamateriaalit, ovien ja rajapintojen korostus

Kustaavin asukkaiden yhteisiintiloihin on suositeltavaa tuoda vaaleita, neutraaleja ja lämpimän sävyisiä pintamateriaaleja. Vaaleat ja neutraalit pinnat tekevät tiloista avaran tuntuiset, mutta lämpimät sävyt luovat kodikkuutta ja kumoaa laitospaistavaa tunnelmaa, joka mielletään usein kylmäksi. Kokonaisvaltaiseksi seinämaaliksi valikoituu *Teknos t1714 seinämaali* (kuva 26), joka on neutraali ja lämmin kermanvalkoinen. Asukkaille on tärkeää löytää omaan huoneeseensa, joten ovet tulee korostaa orientoitumisen helpottamiseksi. Ovien täytyy myös olla kynnyksettömiä esteettömän liikkumisen tukemiseksi. Uudet kynnyksettömät ovet varustetaan paksulla pielellä, jotka erottuvat seinäpinnasta tummemmalla, *tekno t1654*, sävyllä. Sävykontrastieroa seinämaalien ja ovien piilien välillä on hahmotettu kuvassa 26 sivulla 43.

Kuva 26. Seinän ja oven pielen sävy-
kontrastiero. (Perttula 2019)

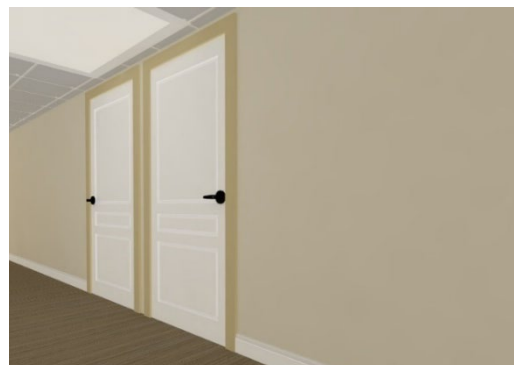
Kuva 27. Pöydän ja lattian pintamateri-
aalit suhteessa toisiinsa (Perttula 2019)

Ruokapöytien on tärkeää erottua kontrastiltaan lattiapinnasta (kuva 27), jotta asukkaan on helppo hahmottaa pöydän rajat. On myös hyvä, että pöydän pinta ei ole valkoinen, jotta yleisesti valkoiset astiat erottuvat pöydänpinnasta. Roltradella on saatavilla *you-eco-pöytä clear oak* tammilaminaatilla. Pöydän runko ja jalat ovat metallia ja on siksi hyvä valinta hoivakotiin, jossa kolhuja syntyy eteenkin pöydän jalkoihin erittäin helposti. *Clear oak* tammilaminaatti muodostaa tarpeeksi kontrastia *Altron country maple*-vinyylikuosin kanssa, joka löytyy myös *Altro Debolon*-mallistosta.

Altro on kehittänyt debolon-vinyylimattomalliston, joka on täysin ftalaattivapaa. Ftalaattia käytetään muovien pehmentämiseen, ja se voi olla terveydelle haitallista. (THL 2019). Altron debolon-vinyylimattomallistoon kuuluva *Life+Care*-tuotesarja on erityisesti hoivakohteisiin suunniteltu ja se on kehitetty hoivatutkijoiden, hoivakotien johtajien, arkkitehtien ja sisutussuunnittelijoiden yhteistyönä. *Life+Care* täyttää kaikki hoitokotien, hoiva-asuntojen ja yhteisöasuntojen asettamat vaatimukset. *Life & Care* -tuotesarjan liukastumista estävät ominaisuudet ehkäisevät kaatumisia ja tekevät lattiapinnalla liikkumisesta turvallisempaa. Päällysteiden mattapinta ehkäisee häiritseviä heijastumia, mikä merkitsee suurta apua tilan hahmottamisessa ja antaa varmuutta liikkumiseen. (Travico 2014.)

Kuva 28. Jalkalista (WallArk 2019)

Kuva 29. Neutraali kokonaisuus (Perttula 2019)

Lattian ja seinän rajapinta on myös tärkeää korostaa dementoituneiden asukkaiden tilan hahmottamisen kannalta. Puhtaan valkoiset jalkalistat korostavat rajapinnan. Jalkalista myös suojaa seinäpintaa rollaattorien aiheuttamilta kolhuilta, kun jalkalista ottaa osuman vastaan ennen seinää ja ohjaa rollaattorin seinästä pois päin. Koristeellisempi jalkalista (kuva 28) taas puolestaan lisää kodinomaista vaikutelmaa.

Kaikki edellä mainitut pintavärit ja -materiaalit sekä lattialistat luovat yhdessä selkeän kokonaisuuden (kuva 29), joka on kodikas, luonnonläheinen, rauhallinen sekä lämpöä huokuva. Neutraaliin kokonaisuuteen on myös helpompi yhdistellä erottuvimpia alueita, jotka herättävät huomiota ja kutsuvat luokseen. Vaaleat sävyt matalissa ja kapeissa käytävätiloissa ei myöskään aiheuta ahdistavaa tunnelmaa.

5.4 Kalusteet ja tunnelmat

Attendo tilaa usein hoivakalusteita *Roltradelta*. *Roltradelta* löytyy kodikkaita ja käytännöllisiä hoivakodin kalusteita, joissa on otettu huomioon puhdistettavuus, kulutuksenkesto sekä vanhusten vaatimat mitat esimerkiksi tuolien istuinkorkeudessa. Muotoilullisesti *Roltraden* hoivakalusteet ovat tunnistettavia ikäihmisille, kun kalusteet noudattavat yksinkertaista muotokieltä. Valitsen kaikki irtokalusteet *Roltradelta*.

Ensimmäisessä kerroksessa yhteiset tilat sijoittuvat suureen päiväsaliin, jota ympäröi sisäänkäynnit alakerran asukashuoneisiin. Tila on alun perin suorakaiteen muotoinen ja tuntuu erittäin pitkältä. Tila on erittäin ankea puuttuvan

päivänvalon vuoksi. Vaikka päiväsalista löytyykin pari ikkunaa, on niillä näkymä ainoastaan porrashuoneisiin. Tila tuntuu myös sekavalta, kun selkeää ryhmittelyä tilan ruokailu- ja oleskelutoimintoihin ei ole. Päiväsalin toimintojen selkeyttämiseksi on suositeltavaa jakaa tila selkeästi sisustuselementeillä, värein sekä valaistuksella. Päiväsalissa täytyy kuitenkin säilyä näkymä tilan toisesta päästä toiseen yhteisten tilaisuuksien järjestämisen vuoksi.

Kuva 30. Valoaltat ja tilanjakajataikka (Perttula 2019)

Katkaisemalla nykyinen suorakaiteenmuotoinen valoallas poikittaisella alakaton alaslaskulla (kuva 30), mahdollistaa kahden erillisen valoaltan epäsuoralle valaistukselle, ja luo tilaan selkeästi kaksi eri aluetta. Vaihtamalla alaslaskun valaisinhyllyihin dynaamiseen valaistukseen taipuvat valonauhat, tulee valaistus elämään ja imitoimaan päivän rytmiä, joka vahvistaa asukkaiden biologista rytmiä ja muistuttaa vuorokauden ajoista. Valaistus on päivällä raikakaampi ja kylmemmän sävyinen, intensiteetiltään vahva, joka virkistää. Iltaa myöten valo himmenee ja muuttuu lämpimämmän sävyiseksi, lisäten asukkaan melatoniini tuotantoa. Näin ollen asukkaat alkavat väsymään enemmän iltaa kohden ja saavat myös unen päästä paremmin kiinni. Vesihöyryllä toimiva tilanjakajataikka, jossa on putkilotulisija, taas puolestaan korostaa tilan jakoa eristämättä alueita toisistaan. Myös toisistaan poikkeavien tunnelmien luominen tilan vastakkaisille puolille korostaa tilan jakautumista ja toimintojen vaihtuvuutta. Vaihteleva ympäristö myös virkistää dementoituneen mieltä ja hänen on helpompi orientoitua ympäristössä eri tunnelmien avulla.

Kuva 31. Oleskelutilan kalusteet ja materiaalit 1.kerros (Perttula 2019)

Kuva 32. Oleskelutila 1.kerros (Perttula 2019)

Ensimmäisen kerroksen päiväsalissa on tilaa leikitellä väreillä. Väljä tila mahdollistaa sen, että myös hieman tummempia sävyjä voi käyttää ilman että tila tuntuu liian raskaalta ja ahdistavalta. Ensimmäisen kerroksen oleskelutilaan

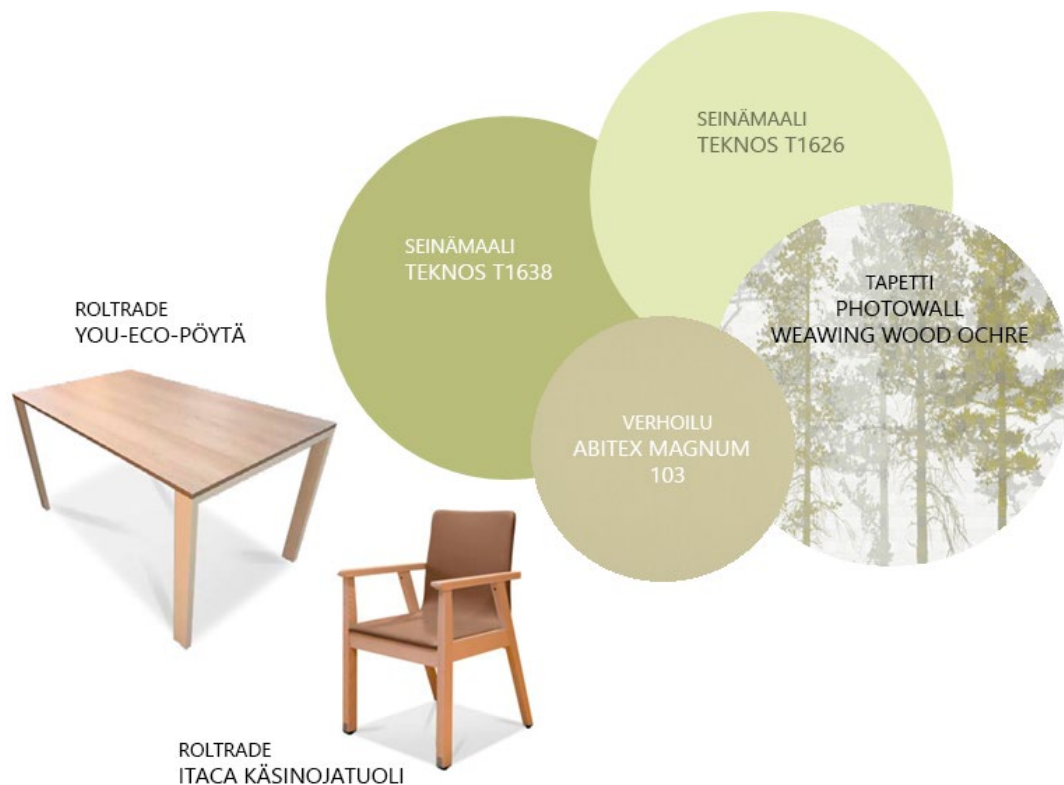
valikoituvat suosituimman tunnelmakortin mukaan violetit sävyt: seinämaali *Teknos t1512* sekä verhoilukangas *Agua Linetta Grape*. Polttoväriksi violetin rinnalle sopii kullankeltainen *Agua Juno Antique Gold* (kuva 31 s.46). Harmaanvioletti sävy *Teknos t1512* saa yhdessä *Photowall landscape greige*-tapetin kansaa aikaan rauhallisen ja utuisen ilmeen (kuva 32 s.46). Harmaanvioletti sävy on kuitenkin tarpeeksi vaalea, että tunnelma pysyy suhteellisen kevyenä. Kun polttoväri on kullankeltainen, jota on käytetty sohvaryhmän verhoilussa, toimii harmaanvioletti hyvänä taustaväriä korostamaan kalusteita. Ikääntyneiden on helppo hahmottaa kalusteet selkeistä kontrasteista. Verhoiluun on valittu *Agua Juno Antique Gold*, joka on hoivakotiin sopiva kangas. *Agua Juno* on verhoilukangas, joka on sekä paloturvallinen, antibakteerinen, kosteutta hylkivä, hengittävä, kulutusta hyvin kestävä ja helposti puhdistettava. (Agua Fabrics). Kokonaisuudessaan tunnelma on rauhoittava, jossa on hyvä rentoutua ja nauttia mediavihteestä.

Kuva 33. Viherseinä (Perttula 2019)

Suurin osa ensimmäisen kerroksen asukkaista valitsivat tunnelmakorteista vihreän harmonian, joka viestii luonnon kaipuusta. *Attendo* hankkii tietyissä tapauksissa yksikköihinsä viherseinää *InnoGreen*-yritykseltä. *InnoGreen* on viherpalveluita tarjoava yritys, jonka tunnetuin tuote on modulaarinen kasviseinä (*InnoGreen* 2019). Päiväsalissa on hyvin tilaa asentaa ”*pala luontoa*” ja luoda asukkaille tunteen, että olisi ulkona (kuva 33). Modulaarinen kasviseinä sijoite-

taan ruokailutilan päätyseinälle, sillä siellä viherseinä on suojaisassa kohdassa kulkuliikenteeltä, mutta myös näkyvällä kohtaa. Seinä näkyy melkein jokaiseen tilan nurkkaan. Ruokailutilan yhteydessä viherseinä tuo myös lisää elävyyttä. Viherseinä tarvitsee oman valaistuksensa, liitännän vesijohtoverkoston ja viemäri-liitännän.

Kuva 34. Ruokailutilojen kalusteet ja materiaalit (Perttula 2019)

Jotta tila muistuttaa vahvasti luonnosta, on myös seiniin valittu vihreitä sävyjä vahvistamaan miellelyhtymää (kuva 34). Seinämaali *Teknos t1638* on kylläinen keskitumma vihreä, joita yhteisissä tiloissa käytetään maltillisesti. Vaaleampaa vihreää ja kevyempää sävyä *Teknos t1626* taas puolestaan käytetään enemmän. Elävöittävänä tehosteena seinille on valittu myös mäntyjä kuvastava usvainen Photowall weawing wood ochre-tapetti. Ruokailutilojen tuoliksi valikoituu Roltraden Itaca-käsinojatuoli. Tuoli on varustettu työntökahvoilla sekä pyörillä etujaloissa, jotka helpottavat hoitajien asukkaiden auttamista. Tuolin verhoiluun on valittu Abitex Magnum 103 verhoilu, jossa on murrettu vaalea vihreään taittava beige väri. Abitex Magnum on tekonahkainen verhoilukangas, joka on erittäin helppo puhdistaa, paloturvallinen sekä hoivaympäristöihin kuten sairaaloihin soveltuva kangas (Abitex 2018). Yhdessä muiden tilan sävyjen kanssa *Magnum 103* muodostaa harmonisen yhdistelmän.

Ylempien kerrosten oleskelutiloihin valikoituvat, asukkaiden valitseman tunnelmakortin inspiroimana, auringonlaskua muistuttavat kullankeltaiset värit. Kuvassa 35 on esitettyinä materiaalien käyttö suhteessa toisiinsa. Vaikka suosituimmassa tunnelmakortissa hallitsevana värinä oli punaisenpurppura, on hoivakodin ahtaissa yhteisissä tiloissa suositeltavampaa käyttää purppuraa hillitysti. Violettien sävyjen runsas käyttö voi antaa ahdistavan vaikutelman, jonka vuoksi ylempien kerrosten vallitsevaksi väreiksi valikoituvat sen sijaan murrettu keltaiset sävyt; *Teknos seinämaali t1603*, joka on suhteellisen kirkas murrettu keltainen sekä sohvaryhmän verhoilu *Agua Juno Antique gold*, seinämaalia tummempi kullankeltainen sävy. Hallitsevan keltaisen värin piristäväksi kaveriksi on valittu keltainen *MissPrintin Dewdrops*-tapetti. Tapetissa on pystysuuntainen suhteellisen rauhallinen ja selkeä kuviointi, joka tuo tilaan eloa ja jännitettä. Liian orgaaninen kuviointi, jossa on paljon vinoja suuntia, voi horjuttaa dementoituneen tasapainoa.

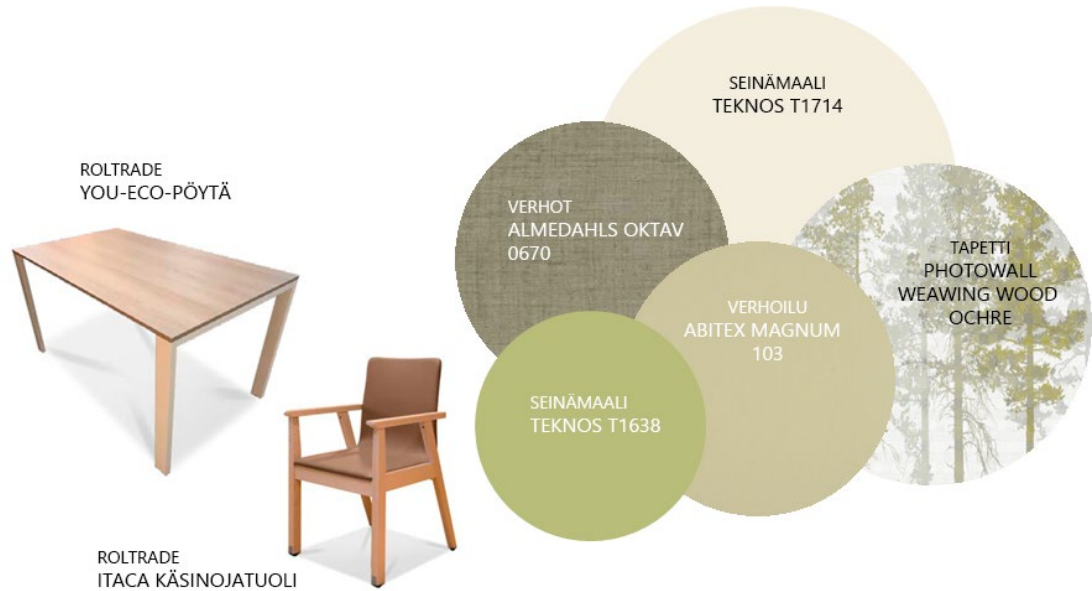
Kuva 35. Oleskelutilan kalusteet ja materiaalit 2-3.kerros (Perttula 2019)

Kuva 36. Oleskelutila 2-3.kerros (Perttula 2019)

Toisessa ja kolmannessa kerroksessa oleskelutila sijoitetaan käytävän päähän sekä ruokailun yhteyteen. Käytävältä näkyvällä päätyseinällä sijaitsevat ovet teknillisiin tiloihin sekä siivouskomeroon, jotka eivät ole asukkaille tärkeitä. Jotta ne eivät erotu asukkaille, on suositeltavaa maalata ne samalla värillä kuin taustaseinä ja piilottaa ne näkyvistä (kuva 36). Seinän on myös hyvä olla huomiota herättävä, jotta käytävällä ollessa päätyseinä huomataan. Näin ollen seinämaali *Teknos t1603* sopii parhaiten päätyseinälle. Yhdessä sohvaryhmän verhoilun *Agua Juno Antique Goldin* kanssa väri muodostaa sävykontrastin, erottaen ryhmän taustaseinästä tummemmalla sävyllä. Oleskelutilan keskeisellä seinällä on televisiolle rakennettava kotelointi kaapeleiden piilottamiseksi. Kotelossa on keltaiselle kokonaisuudelle piristeenä *MissPrintin Dewdpors*-tapetti. Yhdessä kokonaisuus muodostaa hillityn ja lämpimän tunnelman, joka on kuitenkin virkeä ja piristävä. Elävä tapettiseinän tulee herättää asukkaiden huomion ja kutsua heitä oleskelutilaan seuraamaan televisiota tai tutkimaan kirjahyllyä. Koteloon upotetaan osittain matala ja pitkä mittatilaustyönä tehtävä kirjahylly. Kirjahyllyn alemmalla rivillä on lukittavia lokeroita henkilökunnan käyttöön. Tämä on neliöitä säästelevä ja tehokas ratkaisu, joka tarjoaa asukkaille tutkimiskohteen. Kirjahyllyn erilaistet esineet ja kirjat myös tar-

joavat asukkaille jotain tunnusteltavaa ja näperrettävää. Suositeltavaa on täyttää kirjahylly kirjoilla ja pehmeillä esineillä, jotka eivät rikkoudu. Kirjahyllyn päällä esiintyvät kukkaruukut tulee liimata kirjahyllyn pintaan kiinni tarkoitukseen sopivalla ja pitävällä liimalla. Kasvit ovat tekokasveja, jotka taas puolestaan tulee kiinnittää ruukkuun.

Kuva 37. Ruokailutilan kalusteet ja materiaalit 2-3.kerros (Perttula 2019)

Kuva 38. Ruokailutila 2.kerros (Perttula 2019)

Ylempien kerrosten ruokailutilat noudattavat pitkälti samaa kokoonpanoa kuin ensimmäisessäkin kerroksessa (kuva 37 ja 38). Vihreitä seinämaaleja on ai-

noastaan karsittu pois, jotta kokonaisuus pysyy hillittynä ja harmonisena oleskelutilan kanssa. Poikkeuksena ainoastaan se, että taustaväriä seinissä on yleisesti käytetty kermanvalkoinen t1714. Pöytä ja tuolit ovat samat kuten myös verhoilukangas sekä tapetti. Kaikkiin yksikön asukkaiden yhteistilojen ikkunoihin on valittu neutraali läpikuultava *Almedahls Oktav 0670*-verhokangas, joka on paloturvallinen ja soveltuu hoivakotiin korkean pesuasteensavuoksi hyvin. Verhojen tummempi sävy vaaleiden kalusteiden taustalla saa kalusteet erottumaan.

Jotta myös toiseen ja kolmanteen kerrokseen saadaan epäsuoraavalaistusta, on ruokailutilan katon rajaan suunniteltu valolista, joka valaisee tilaa katon kautta heijastuvalla epäsuorallavalolla. Valolistoisiin tulee asentaa dynaamiseen valaistukseen soveltuvat valonauhat, jotka vaihtelevat valaistusta päivän aikana. Epäsuoranvalaistuksen lisäksi tulee jokaisen ruokapöydän ylle asentaa riippuvalaisimet korostamaan pöytiä. Käytävällä olevat valaisimet pysyvät ennallaan.

6 POHDINTA JA LUOTETTAVUUDEN ARVIOINTI

Opinnäytetyöprosessi on tuonut mukanaan omat haasteensa. Työn rajaaminen ja rajoissa pysyminen osoittautui erittäin hankalaksi, kun kyseessä on ainoastaan konseptisuunnitelma hoivakodin asukkaiden yhteisiin tiloihin. Suunnitteluprosessissa alkoi liiankin helposti suunnittelemaan turhankin pikkutarkasti, joka ei vielä konseptivaiheessa ole olennaista.

Aktivoiva ympäristö hoivakotiin on aiheena itsessään erittäin laaja, ja kattaa monta suunnittelun osa-aluetta. Tutkittavaa olisi vielä riittänyt eteenkin valaistuksessa, jota on käsitelty työssä hieman, mutta myös aistiympäristössä, jota työ ei käsittele laisinkaan. Myös henkilökunnan tiloissa ja niiden käytännöllisyydessä olisi ollut paljon tutkittavaa. Aiheessa pysymisen vuoksi henkilökunnan keittiötilat on ainoastaan hahmoteltu tiloihin, jotka myös tarvitsevat tarkempaa suunnittelua.

Työn tavoitteena oli tutkia, mitkä tilalliset seikat aktivoisivat hoivakodin asukkaita ja että kuinka stimuloida henkistä hyvinvointia tilasuunnittelun avulla ja kuinka kannustaa asukkaita omatoimisuuteen. Oma-aloitteisuuteen kannustaminen tapahtuu tarjoamalla asukkaille selkeän, kodinomaisen ympäristön,

joka on turvallinen ja esteetön. Selkeä ja looginen tila tukee dementoitunutta asukasta liikkumaan ympäristössään määrätietoisemmin ja tulee vähentää vaeltelua. Etenkin kalusteiden ja ovien korostaminen väri- tai sävykontrastein avulla, auttaa dementoitunutta asukasta hahmottamaan ja orientoitumaan tilassa paremmin. Kalusteiden ja esineiden tunnistettavuus ja hyvä sekä pehmeä yleisvalaistus edesauttaa orientoitumisessa. Konseptisuunnittelussa valitut kalusteet noudattavat klassista, jokaiselle tunnistettavaa tyyliä ja niitä on pyritty erottamaan taustoistaan joko väri- tai sävykontrastieroin. Kun kyseessä on värit ja niiden eri sävyt, on yhdistelmiä loputtomasti. Asukkaiden osallistavasta suunnittelusta päätellen asukkaat kaipaavat luontoa ja lämmintä tunnelmaa, jonka vuoksi teemoiksi syntyvät kesämetsä ja auringonlasku. Värivalinnat pintamateriaaleissa ja kalusteiden verhoiluissa on valittu näiden teemojen mukaan. Teemoja on työssä kuitenkin lähestytty varoen ylemmissä kerroksissa ja valinnat ovat suhteellisen neutraaleja, vaikka kyläiset värit erottuisivat asukkaille varmemmin.

Valaistuksella on suuri vaikutus vanhuksiin ja etenkin dementoituneisiin. Ikäihmiset ovat tutkitusti vastaanottavaisempia epäsuorallevalaistukselle. Konseptissa suositellaan dynaamista epäsuoraavalaistusta, joka selkeyttää päivän kulun talon asukkaille. Valaistussuunnitelman täytyy kuitenkin toteuttaa valaistukseen erikoistunut asiantuntija.

Tila voi vaihtelevuutensa, toimintojensa ja viihtyvyytensä kautta tukea asukkaan henkistä hyvinvointia. Työn luonnoksissa pohditaan suuriakin muutoksia kohteen ylempiin erittäin ahtaisiin yhteisiintiloihin, jotka tarjoavat paremmat puitteet asukkaille. Tilavimmissa väljemmissä tiloissa asukkailla on enemmän tilaa liikkua ja ruokailu- sekä oleskelutoiminnot saa erotettua toisistaan selkeästi. Melutaso ja ruuhkautuminen pysyy myös silloin paremmin hallinnassa, joka edistää asukkaiden viihtyvyyttä ja hyvinvointia. Kannattavuuden takia, suuret muutokset jäävät kuitenkin taka-alalle. Pienissä tiloissa vaihtelevuutta on erittäin hankalaa lähteä toteuttamaan. Värien käytöllä tilan eri alueita voi erottaa toisistaan ja saada aikaan vaihtuvuutta, mutta pienessä tilassa runsas väri vaihtelu voi kuitenkin aiheuttaa entistä ahtaamman vaikutelman. Sen vuoksi työssä päädytään käyttämään suhteellisen harmonisia kokonaisuuksia ylemmissä kerroksissa. Eri tunnelmien ja alueiden luominen ahtaaseen tilaan

ei kuitenkaan poista kaikkia tilan ongelmia. Henkistä vireyttä edistää myös dynaaminen valaistus, joka on hahmoteltu epäsuorassa valaistuksessa ensimmäisen kerroksen valoaltaissa ja ylemmissä kerroksissa katon rajaan asennetuissa valolistoissa.

Omaa asiantuntijatyötäni varten sisustusarkkitehtinä opin sen, että kaikkea ei tule osata ratkaista itse, vaan eri alan asiantuntijat ovat suunnittelijan apuna. Hyvä suunnittelija toteuttaa työnsä yhteistyössä eri valmistajien ja jälleenmyyjien sekä toisten suunnittelijoiden kanssa, joilla on osaamista omasta osa-alueestaan. Opin myös sen, että muutostöitä tehdessä julkisiin rakennuksiin, vaikuttavina tekijöinä ei ole ainoastaan budjetti tai rakennuksen asettamat vaatimukset tai edes tilan kuluttajien tarpeet. Suurimpana vaikuttavana tekijänä tämän työn kohdalla on ollut itse konserni. Työni tutkimusprosessin aikana olen myös oppinut dementoituneiden ja tilan välisen vuorovaikutuksen tärkeydestä. Produktiivisen työn suorittaminen on taas puolestaan kasvattanut materiaali tietämystäni.

Konseptisuunnitelmani tullaan Attendolla käymään läpi ja mahdollisesti toteuttamaan. Jos suunnitelma toteutetaan, tulee niistä toteuttaa pää- sekä työpöirustukset, joissa konseptissa hiomatta jääneet osiot suunnitellaan tarkemmin. Mahdolliset toivotut muutokset tullaan huomioimaan lopullisissa piirustuksissa.

Työn innovatiivisena pyrkimyksenä oli luoda konsepti aktiiviympäristöstä, jonka teoriapohjaa noudattaen suunnittelijalla on mahdollisesti helpompi lähestyä aihetta. Työssä on pyritty lisäksi toteuttamaan konseptisuunnitelma mahdollisimman realistisesti sekä ajankohtaisesti etsimällä uusimpia innovatiivisia materiaaleja ja ratkaisuja sekä suhtautumalla kriittisesti aiempiin tutkimuksiin. Luotettavista tutkimuksista on kuitenkin otettu oppia ja pyritty toteuttamaan suunnitelma aikaisempia tutkimuksia apuna käyttäen.

Aihetta on käsitelty tärkeyteensä nähden erittäin vähän ja on toivottavissa, että aiheeseen perehdyttäisiin tulevaisuudessa entistä enemmän. Nykypäivänä saa vaikutelman, että hoivakotien tai dementiapotilaita kannustavien tilojen suunnittelu koetaan vaikeaksi, ja suunnittelijat saattavat jopa vältellä aihetta. (Terho 2019b.)

Hoivakotien tilasuunnittelu on hoivakotien asukkaiden kannalta erittäin tärkeää. On tärkeää, että hoivakodin tilat palvelevat henkilökunnan lisäksi myös asukkaita, joilla terveydentilansa takia on erityisvaatimuksia tilan suhteen. Sen lisäksi että dementia potilaille suunnittelussa tilassa on omat vaatimuksensa, on myös kodikkuudella valtava merkitys. Hoivakoti ei ole ainoastaan hoitolaitos, jossa potilas majoittuu hetken. Hoivakoti on nimensäkin mukaan monen ikäihmisen loppuelämän koti.

LÄHTEET

Abitex srl. 2018. Magnum 02035. Cadoneghe: Via enrico fermi.

Agua Fabrics Ltd. Juno – a stunning contemporary chenille fabric with a blend of texture and softness for indoor upholstery. Samples and enquires. London: Hyde House.

Arnkil, H. 2017. Värit havaintojen maailmassa. Sivu 48-52,135, 246-251. Helsinki: Gummerus.

Aro, P. 2008. Dynaaminen valaistus – Tulevaisuuden valaistusratkaisut muisti-häiriöisen asuin- ja hoivaympäristöön. Taiteen maisterin lopputyö. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Attendo. 2019. Kustaavi. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.attendo.fi/kustaavi> [viitattu 15.5.2019].

Erkinjuntti, T. & Huovinen, M. 2001. Kun muisti pettää. Sivu 30. Helsinki: WS Bookwell Oy.

Hadjri, K. Faith, V. MacManus & M. 2012. Designing dementia nursing and residential care homes. Journal of Integrated Care. Volume 20, Issue: 5, pages 322-340. E-Artikkeli. Saatavissa: <https://ezproxy.xamk.fi/lo-gin?url=http%3A%2F%2Fwww.emeraldinsight.com%2Fdoi%2Fabs%2F10.1108%2F14769011211270765>. [Viitattu 22.3.2019].

InnoGreen. 2019. Yritys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://inno-green.fi/yritys/>. [Viitattu 20.3.2019].

Junet. 2019. Yritys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://junet.com/me/>. [Viitattu 23.3.2019].

Jäppinen, J-P. Tyrväinen, L. Reinikainen & M. Ojala, A. 2014. Luonto lähelle ja terveydeksi. Ekosysteemipalvelut ja ihmisen terveys Argumenta-hankkeen (2013–2014) tulokset ja toimenpidesuosituksset. Helsinki: Suomen ympäristökeskus. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/153461> [viitattu 22.3.2019].

Keränen, M. 2017. Suomalaisyritys luo luonnonvaloa ledeillä - hyödyntää Nasan tutkimusta. Artikkel. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.tekniikkatalous.fi/talous_uutiset/yritykset/suomalaisyritys-luo-luonnonvaloa-ledeilla-hyodyntaa-nasan-tutkimusta-6678760 [viitattu 1.3.2019].

Van Lieshout-van, E. Snaphaan, L. Bongers, I. 2019. Biodynamic lighting effects on the sleep pattern of people with dementia. Building and Environment. Volume 150, pages 245-253. E-Artikkeli. Saatavissa: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0360132319300101?via%3Dihub> [viitattu 28.3.2019].

Liukkonen, A. 1991. Dementoituneen vanhuksen hoidon opas. Sivut 10-11. Helsinki: Sosiaali- ja terveyshallitus.

Muistiliitto. 2017. Dementia. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.muistiliitto.fi/fi/muistisairaudet/muistihairiot-ja-sairaudet/muistisairaudet/dementia> [viitattu 25.2.2019].

Philips. 2019. Dynaaminen valaistus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.lighting.philips.fi/ratkaisut/teemat/dynaaminen-valaistus> [viitattu 12.3.2019].

Ranne, R-J. 2008. Dementiaryhmäkodin hoitotyön toimintatilanteita tukeva työympäristö. Diplomityö. Helsingin teknillinen korkeakoulu. PDF-tiedosto. Saatavissa: http://www.sotera.fi/pdf/Reetta_Ranne_diplomityo.pdf [viitattu 22.3.2019].

RT 93-10924. 2008. Asuntosuunnittelu, irtokalusteiden tilantarve. PDF-tiedosto. Saatavilla: <https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.xamk.fi/resource/juha/content/607#page=1> [viitattu 28.3.2019].

RT 09-10884. 2006. Esteetön liikkumis- ja toimintaympäristö. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.xamk.fi/resource/juha/content/1556#page=1> [viitattu 28.3.2019].

RT 93-11134. 2013. Vanhusten palveluasuminen. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.xamk.fi/resource/juha/content/9583#page=1> [viitattu 28.3.2019].

RT 09-11137. 2014. Ihmisen mitat ja ulottuminen. PDF-tiedosto. Saatavissa: <https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.xamk.fi/resource/juha/content/2287#page=1> [viitattu 28.3.2019].

Roltrade. 2019. Yritys. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://roltrade.com/yritys/> [viitattu 28.3.2019].

Saaranen-Kauppinen, A. Puusniekka, A. 2019. Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä. WWW-dokumentti. Saatavissa: https://www.fsd.uta.fi/menestelmaopetus/kvali/L1_2.html [viitattu 11.3.2019].

Savikuja, L. 2018. Puhelinkeskustelu.

Terho, H. 2019a. Sähköpostikeskustelu [viitattu 12.5.2019].

Terho, H. 2019b. Palautekeskustelu.

Travico. 2014. Ftalaattivapaat Debolon-vinyylimatot. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.travico.fi/fi/tuotteet/ftalaattivapaat-vinyylimatot> [viitattu 25.3.2019].

THL. 2018. Ftalaatti. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://thl.fi/fi/web/ymparistoterveys/ymparistomyrkyt/tarkempaa-tietoa-ymparistomyrkyista/ftalaatit> [viitattu 23.3.2019].

KUVALUETTELO

Kuva 1. Jakelukeittiö 2.krs. Savikuja, L. 2018.

Kuva 2. Päiväsali pöytäryhmä 1.krs. Savikuja, L. 2018.

Kuva 3. Päiväsalin sohvaryhmä 1.krs. Savikuja, L. 2018.

Kuva 4. Päiväsali 3.krs. Savikuja, L. 2018.

Kuva 5. Käsitekartta aktiiviympäristöstä. Perttula, E. 18.12.2018. Kouvola: Kaakkois-suomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 6. Viitekehys aktiiviympäristöstä. Perttula, E. 18.12.2018. Kouvola: Kaakkois-suomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 7. Pyörätuolin tilantarve ruokapöydän ääressä. 2006. Esteetön liikkumista toimimisympäristö. RT 09-10884. Saatavissa: <https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.xamk.fi/resource/juha/content/1556#page=1>. [Viitattu 28.3.2019].

Kuva 8. Kulkutila esteiden välissä. 2014. Ihmisen mitat ja ulottuminen. RT 09-11137. Saatavissa: <https://kortistot-rakennustieto-fi.ezproxy.xamk.fi/resource/juha/content/2287#page=1>. [Viitattu 28.3.2019].

Kuva 9. Valaistuksen ja varjojen looginen suunta verrattuna epäloogiseen. Aro, P. 2008. Dynaaminen valaistus – Tulevaisuuden valaistusratkaisut muistihäiriöisen asuin ja hoivaympäristöön. Taiteen maisterin lopputyö. Helsinki: Taideteollinen korkeakoulu.

Kuva 10. Vihreä harmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 11. Violetti harmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 12. Punainen harmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 13. Sininen harmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 14. Keltainen harmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 15. Violetti disharmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 16. Sinioranssi disharmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 17. Vihreä disharmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 18. Sinivihreä disharmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 19. Sinikeltainen disharmonia. Perttula, E. 4.2.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 20. Esperi Hoivakoti Sylvi, Laukaa. Esperi 2019. Saatavissa: <https://www.esperi.fi/hoivakodit-ikaihmisille/esperi-hoivakoti-sylvi-laukaa> [viitattu 28.3.2019].

Kuva 21. Esperi hoivakoti Välskäri, Säskylä. Esperi 2019. Saatavissa: <https://www.esperi.fi/hoivakodit-ikaihmisille/esperi-hoivakoti-valskaari-sakyla> [viitattu 28.3.2019].

Kuva 22. Esperi Hoivakoti Pajuniitty, Raahe. Esperi 2019. Saatavissa: <https://www.esperi.fi/hoivakodit-ikaihmisille/esperi-hoivakoti-pajuniitty-raahe> [viitattu 28.3.2019].

Kuva 23. Attendo hoivakoti Airanne, Urjala. Attendo 2019. Saatavissa: <https://www.attendo.fi/airanne> [viitattu 28.3.2019].

Kuva 24. Attendo hoivakoti Leppä, Leppävirta. Vuotilainen, K. 25.4.2018. Saatavissa: <https://www.soisalonseutu.fi/kodikas-attendo-leppa-esittaytyi/> [viitattu 28.3.2019].

Kuva 25. Attendo hoivakoti. Cister 2019. Saatavissa: www.cister.co [viitattu 28.3.2019].

Kuva 26. Seinän ja oven pielen sävykontrastiero. Perttula, E. 21.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 27. Pöydän ja lattian pintamateriaalit suhteessa toisiinsa. Perttula, E. 21.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 28. Jalkalista. Wallark. 2019. Saatavissa: <https://wallark.com/collections/jalkalistat/products/floor-2> [viitattu 28.3.2019].

Kuva 29. Neutraali kokonaisuus. Perttula, E. 21.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 30. Valoaltaat ja tilanjakajataikka. Perttula, E. 21.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 31. Oleskelutilan kalusteet ja materiaalit 1.kerros. Perttula, E. 21.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 32. Oleskelutila 1.kerros. Perttula, E. 23.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 33. Viherseinä. Perttula, E. 23.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 34. Ruokailutilojen kalusteet ja materiaalit. Perttula, E. 23.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 35. Oleskelutilan kalusteet ja materiaalit 2-3.kerros. Perttula, E. 23.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 36. Oleskelutila 2-3.kerros. Perttula, E. 23.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 37. Ruokailutilan kalusteet ja materiaalit 2-3.kerros. Perttula, E. 26.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Kuva 38. Ruokailutila 2.kerros. Perttula, E. 26.3.2019. Kouvola: Kaakkoissuomen ammattikorkeakoulu.

Havainnot Kustaavin asukkaista

Havainto 1: Ensimmäisen kerroksen päiväsalissa Hilja muori valittaa kylmyydestä, pyytää kahvia lämmikkeeksi.

Havainto 2: Päivällä asukkaat suurimman osan ajasta istuvat ruokapöytien ääressä toimettona.

Havainto 3: Kolmannessa kerroksessa ainoastaan yksi asukas selaa lehteä.

Havainto 4: Pitkälti mies puoliset asukkaat ovat apaattisempia.

Havainto 5: Maija mummi kävelee rollaattorillaan ympäri ensimmäisen kerroksen suurta päiväsalia, ikään kuin etsien itselleen tekemistä ja lappaa kaiken irti lähtevän tavaran kärryynsä.

Havainto 6: Toisessa kerroksessa asukas oli livahtanut tyhjiin asuinhuoneeseen ja "tuunasi" sänkyä, selvästi yrittäen irrottaa osia sängystä.

Havainto 7: Lipastot rikki, etusarjat irronneet rankasta käsittelystä. Seinien nurkat pahasti kolhuilla.

Havainto 8: Mikään irrallinen ei pysy paikallaan. Jopa televisioita ja ruokapöytiä lähdetään kuljettamaan.

Havainto 9: Jokaisessa yhteisessä tilassa on hälyä, kaikki äänet sekoittuvat keskenään. Huono akustiikka.

Havainto 10: Televisio on päällä ja toistaa vanhaa suomalaista mustavalkoista elokuvaa. Yksikään ei vaikuta keskittyvän elokuvaan. Televisio on sijoitettu ruokapöytien läheisyyteen sivulle.

Havainto 11: Suurin osa asukkaista, jotka eivät istu pyörätuolissa, tarvitsevat rollaattorin kulkemiseen.

Havainto 12: Asukas ei erota eikä huomaa valkoista lautasta valkoisen pöydän pinnasta.

Havainto 13: Osa asukkaista eivät löydä huoneisiinsa, tarvitsevat saattamista.

Havainto 14: Ulla mummo tarttuu minua kädestä kiinni ja kysyy "milloin bussi tulee hakemaan" ja myöhemmin "milloin täältä pääsee pois?".

Havainto 15: Toinen ihmettelee "missä se punainen talo on?", "koska me lähdetään?".

Havainto 16: Yhtäkkiä asukas kolmannessa kerroksessa alkaa itkemään.

Henkilökunnan kertomukset

Toivotaan suljettuja keittiöratkaisuja; asukkaat ovat virtsanneet jääkaappiin ja laittaneet käytettyjä vaippoja mikroon.

Nykyhetkellä ruuat tuodaan ylempiin kerroksiin ensimmäisen kerroksen valmistuskeittiöstä kärryillä. Myös puhtaita sekä likaisia astioita kuljetetaan kerroksien välillä. Toisessa ja kolmannessa kerroksessa ei ole tiskikoneita. Tämä on työaikaa haaskaavaa toimintaa.

Ruokailukäytännöt tulevat muuttumaan Kustaavissa. Itse valmistetusta ruuasta siirrytään esivalmistettuun, joka tulee talon ulkopuolelta. Ruoka kuitenkin kypsennetään valmiiksi paikan päällä.

Nykyisissä avonaisissa jakelukeittiö ratkaisuissa on vaikea työskennellä, kun asukkaat tulevat häiritsemään. Dementoituneet asukkaat tulevat repimään keittiössä touhutessa.

Henkilökunnalla ei ole omaa tilaa ylemmissä kerroksissa, joudutaan jättämään omat tavarat rappukäytävälle lojumaan.

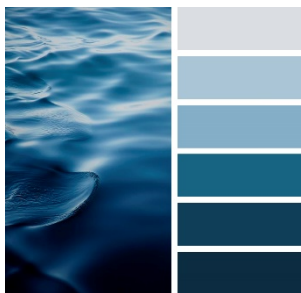
Henkilökunnan oma ruokailu on myös hankalaa, kun ruualle on ”jakajia”. Ruokailutunteja ei ole. Hoitajien on pidettävä jatkuvasti vahtia ja syövät omat evänsä asukkaiden keskellä.

Hoitajan pitää mahtua syöttämään ja auttamaan asukkaita pöydän ääressä.

Säilytystilaa on huonosti sekä asukkaiden omissa huoneissa että yleisissä tiloissa.

Tunnelmakortit

Yksiväriset harmoniset kortit:

Moniväriset disharmoniset kortit:

Asukkaiden valinnat tunnelmakorteista

ASUKAS	VALINTA YKSIVÄRISISTÄ HARMONISISTA KORTEISTA	VALINTA MNIVÄRISISTÄ DISHARMONISISTA KORTEISTA	VALINTA KAHDEN EDELLISEN VÄLILTÄ
ASUKAS 1 2.Kerros			
ASUKAS 2 2.Kerros			
ASUKAS 3 2.Kerros			
ASUKAS 4 3.Kerros			
ASUKAS 5 1.Kerros			
ASUKAS 6 1.Kerros			

<p>ASUKAS 7</p> <p>1.Kerros</p>			
<p>ASUKAS 8</p> <p>1.Kerros</p>			

KONSPETISUUNNITELMA ATTENDO KUSTAAVIIN

Luonnosvihko

LUONNOKSET

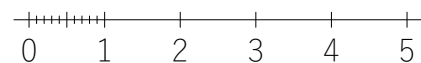
01:	1. kerros	luonnos 1
02:	1. kerros	luonnos 2A
03:	1. kerros	luonnos 2B
04:	2. kerros	luonnos 1A
05:	2. kerros	luonnos 1B
06:	2. kerros	luonnos 2
07:	2. kerros	luonnos 3
08:	2. kerros	luonnos 4
09:	3. kerros	luonnos 1A
10:	3. kerros	luonnos 1B
11:	3. kerros	luonnos 1C
12:	3. kerros	luonnos 2
13:	3. kerros	luonnos 3
14:	3. kerros	luonnos 4

VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

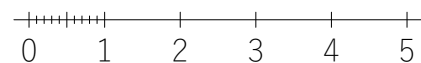
1:100

VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

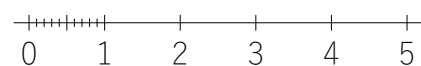
1:100

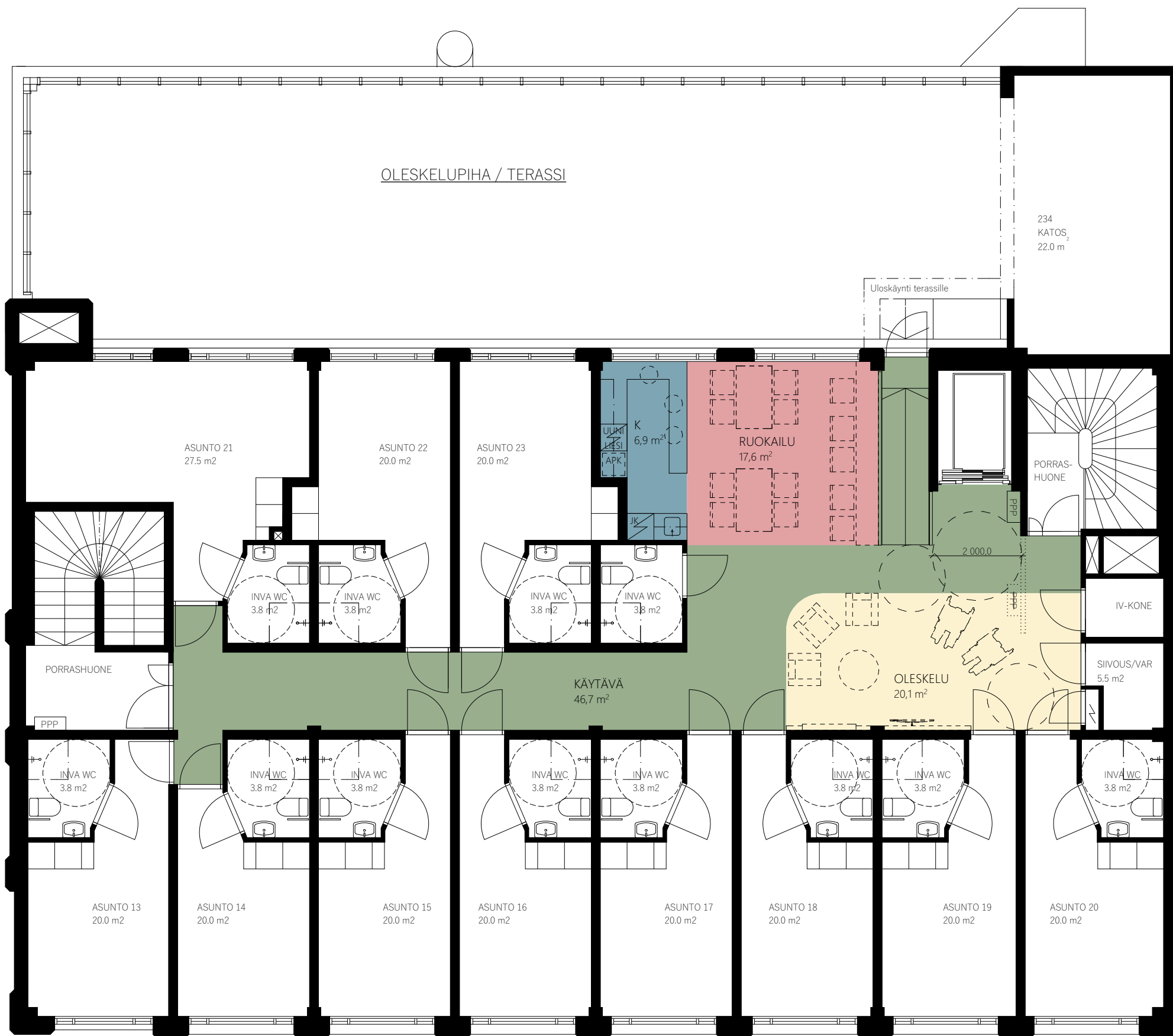
VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

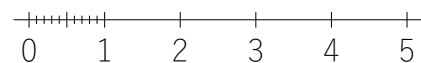
1:100

VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

1:100

VYÖHYKKEET JA VÄRIT

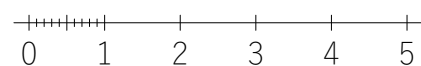
- KÄYTÄVÄT JA LIIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

1:100

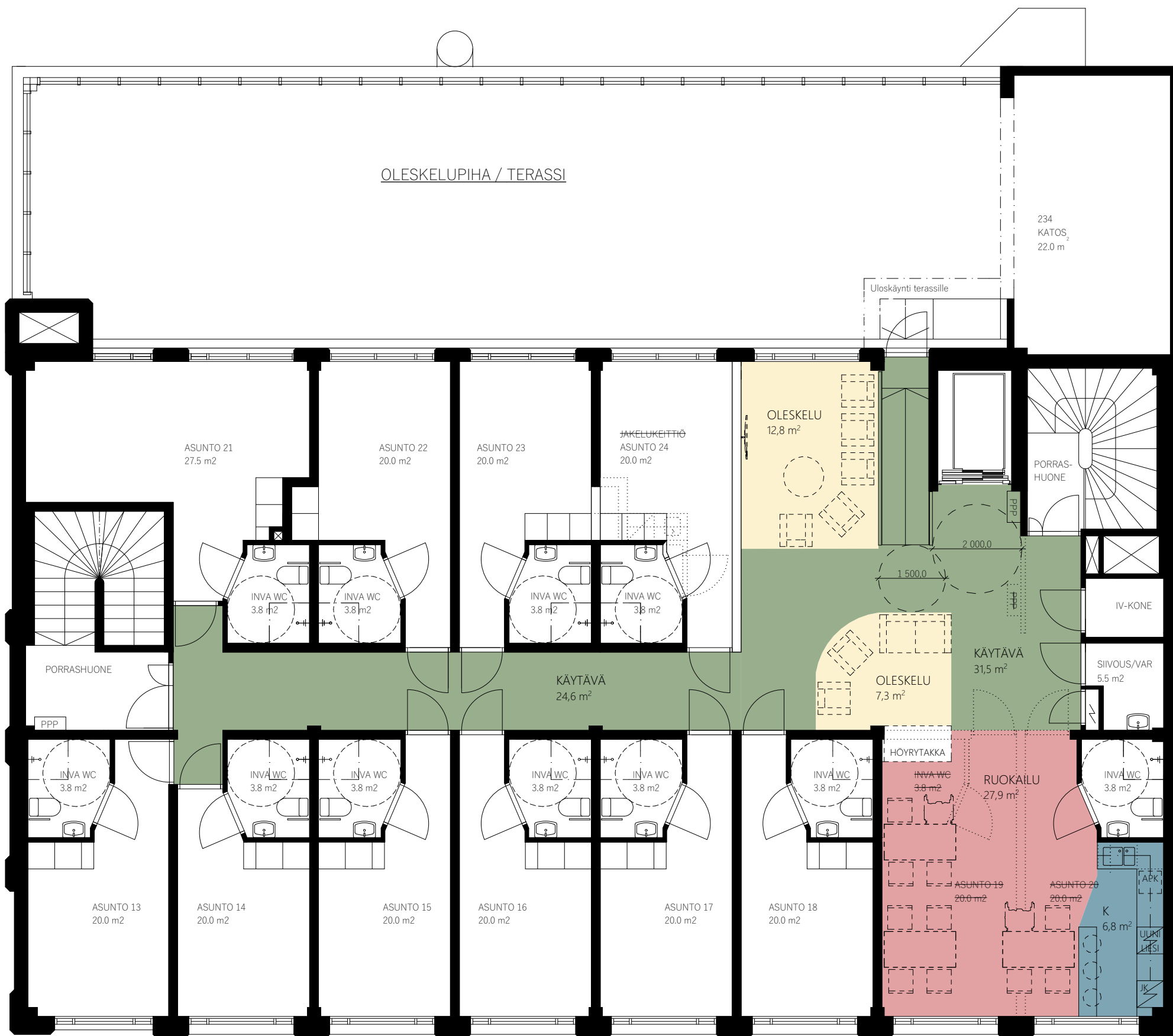
VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

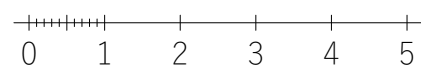
1:100

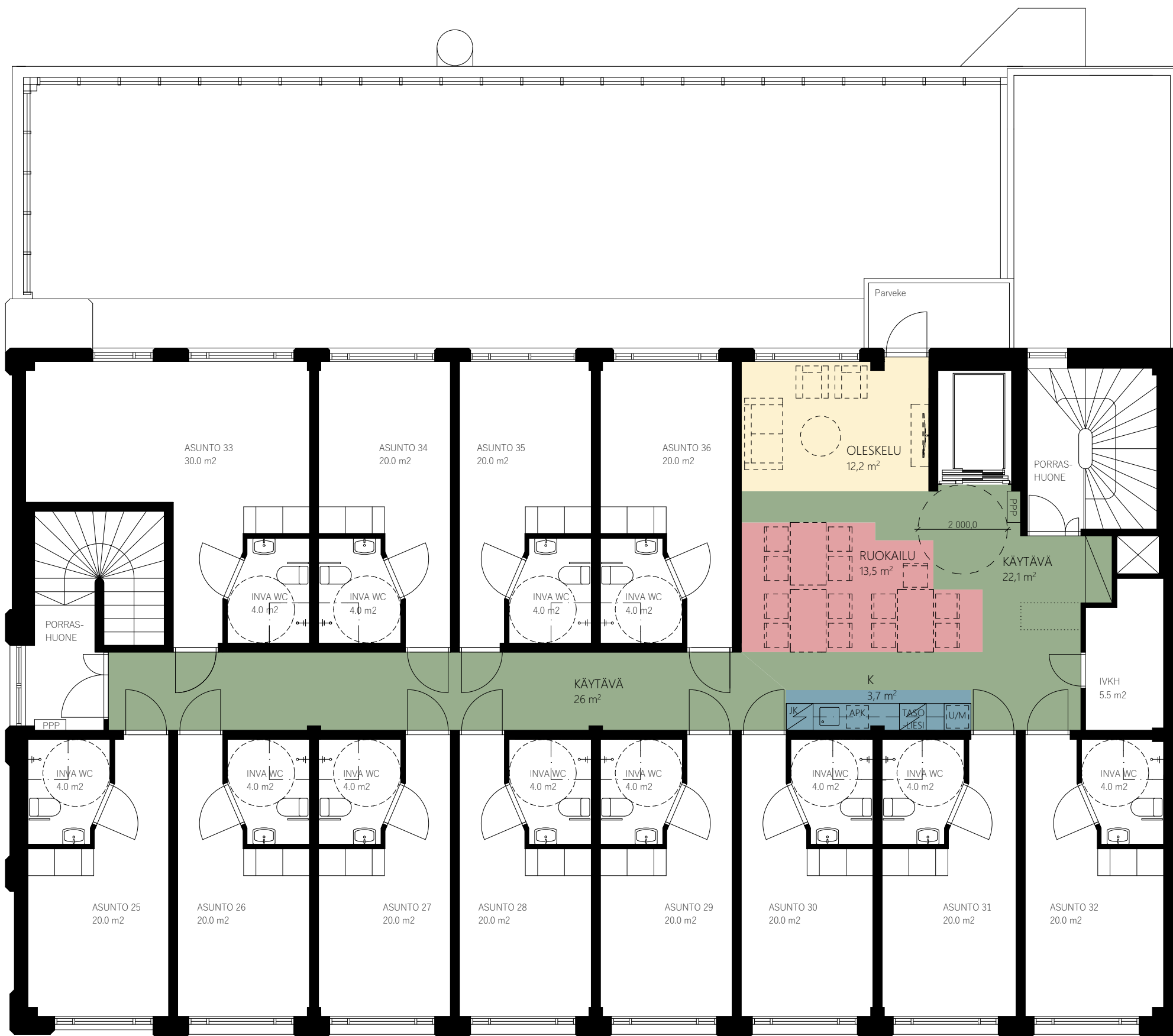
VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

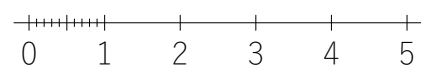
1:100

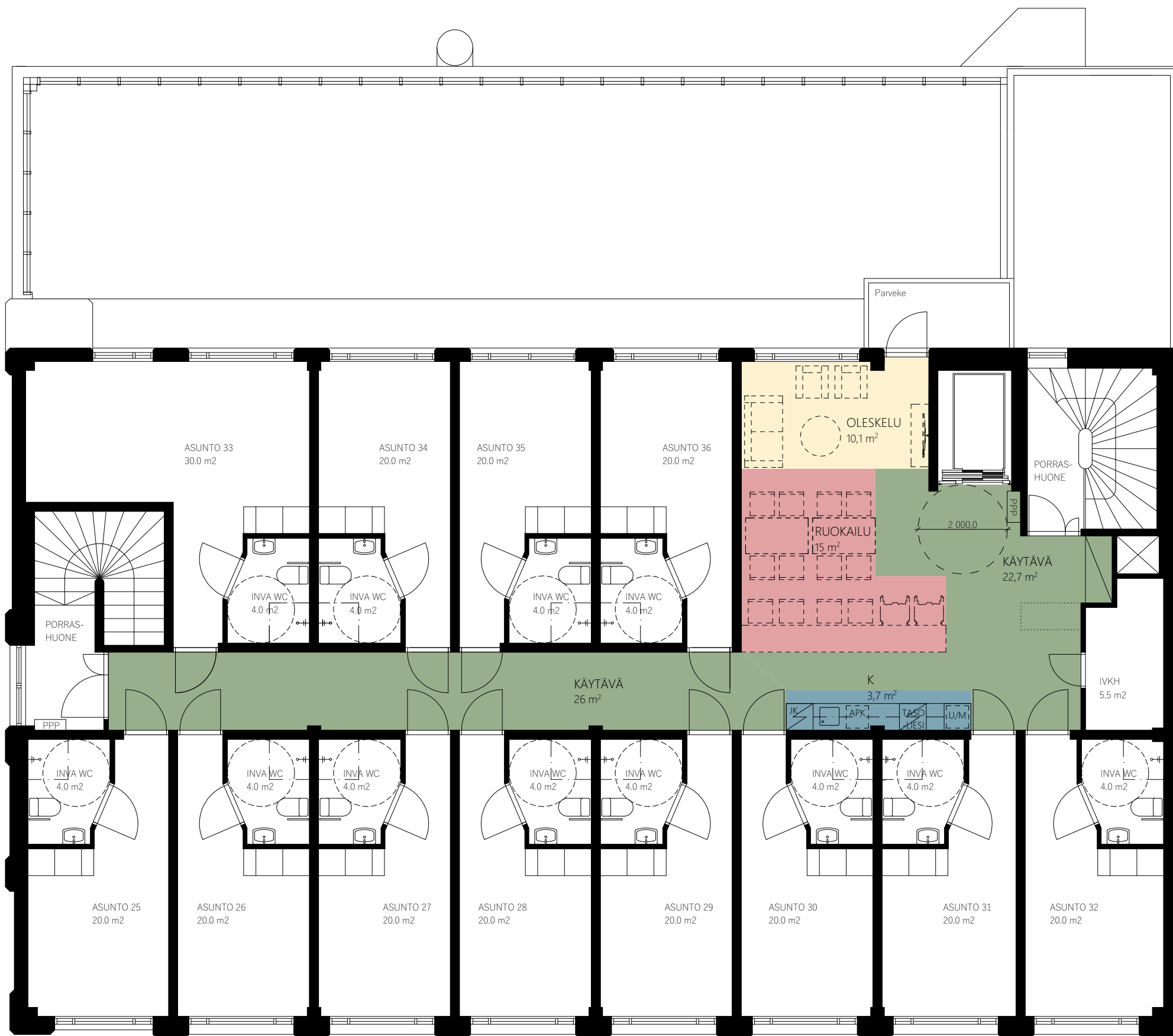
VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

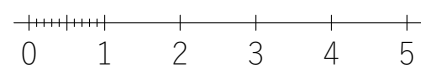
1:100

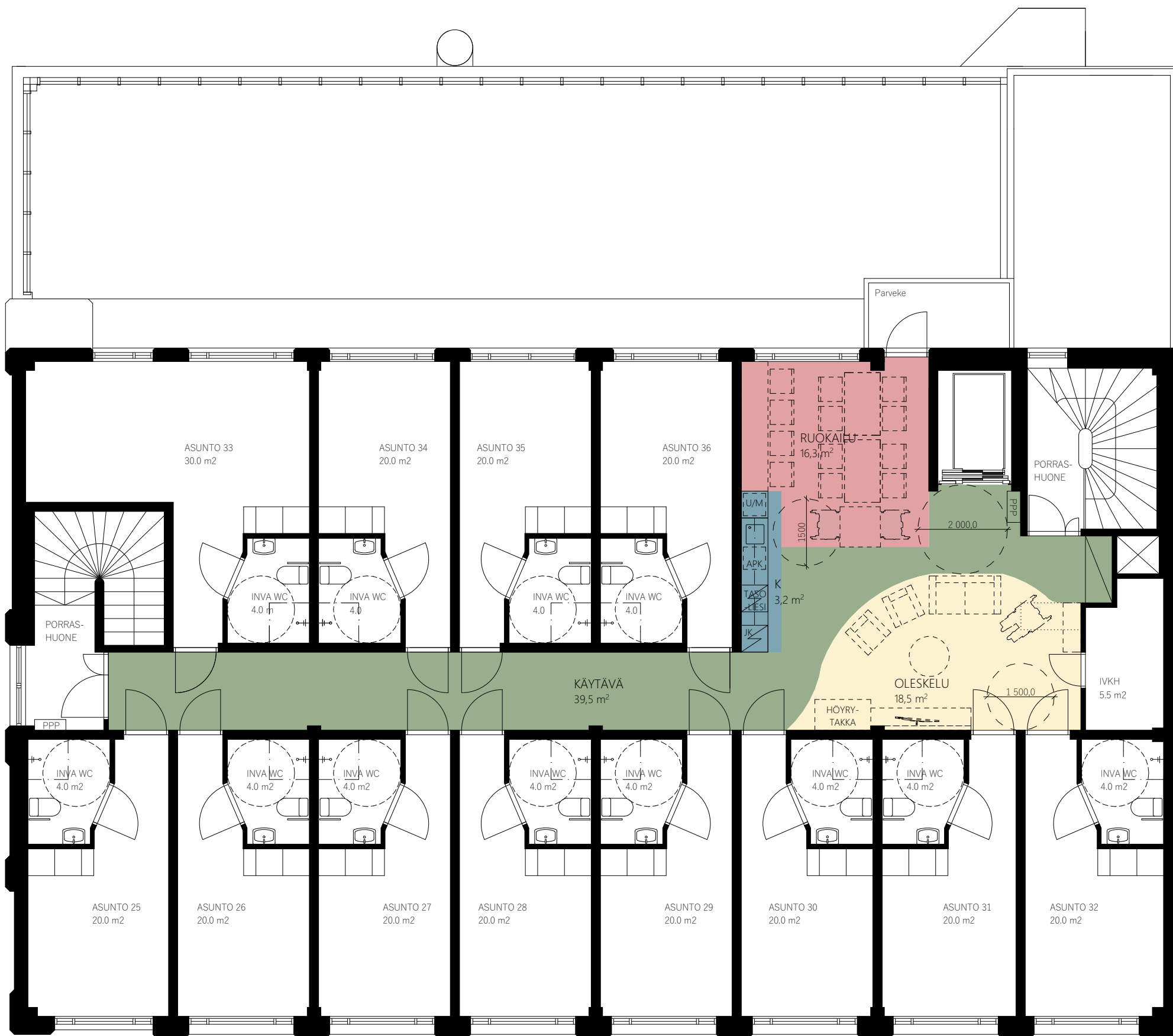
VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

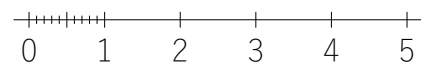
1:100

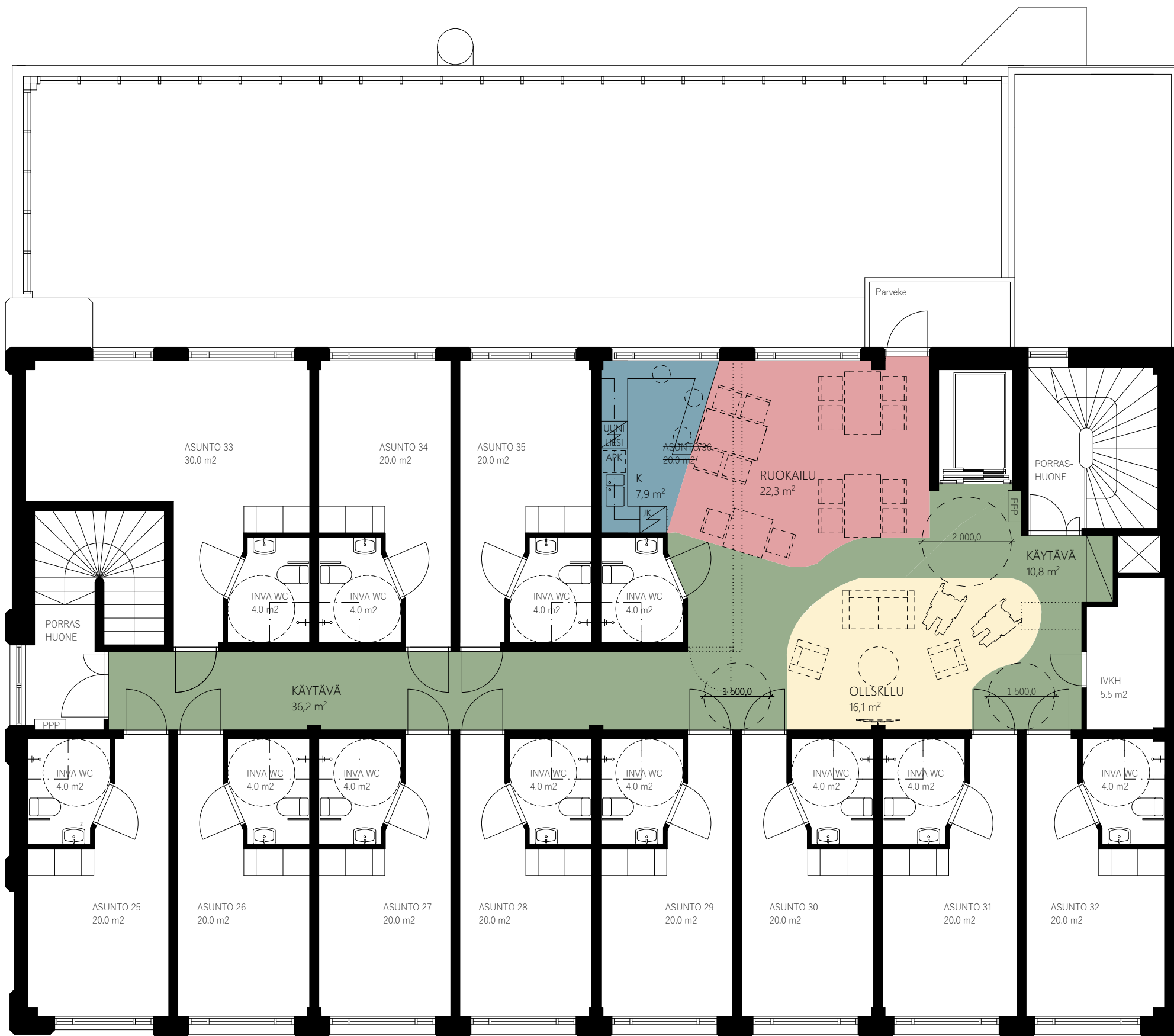
VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

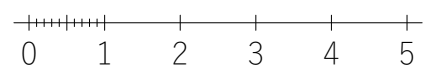
1:100

VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

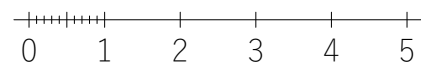
1:100

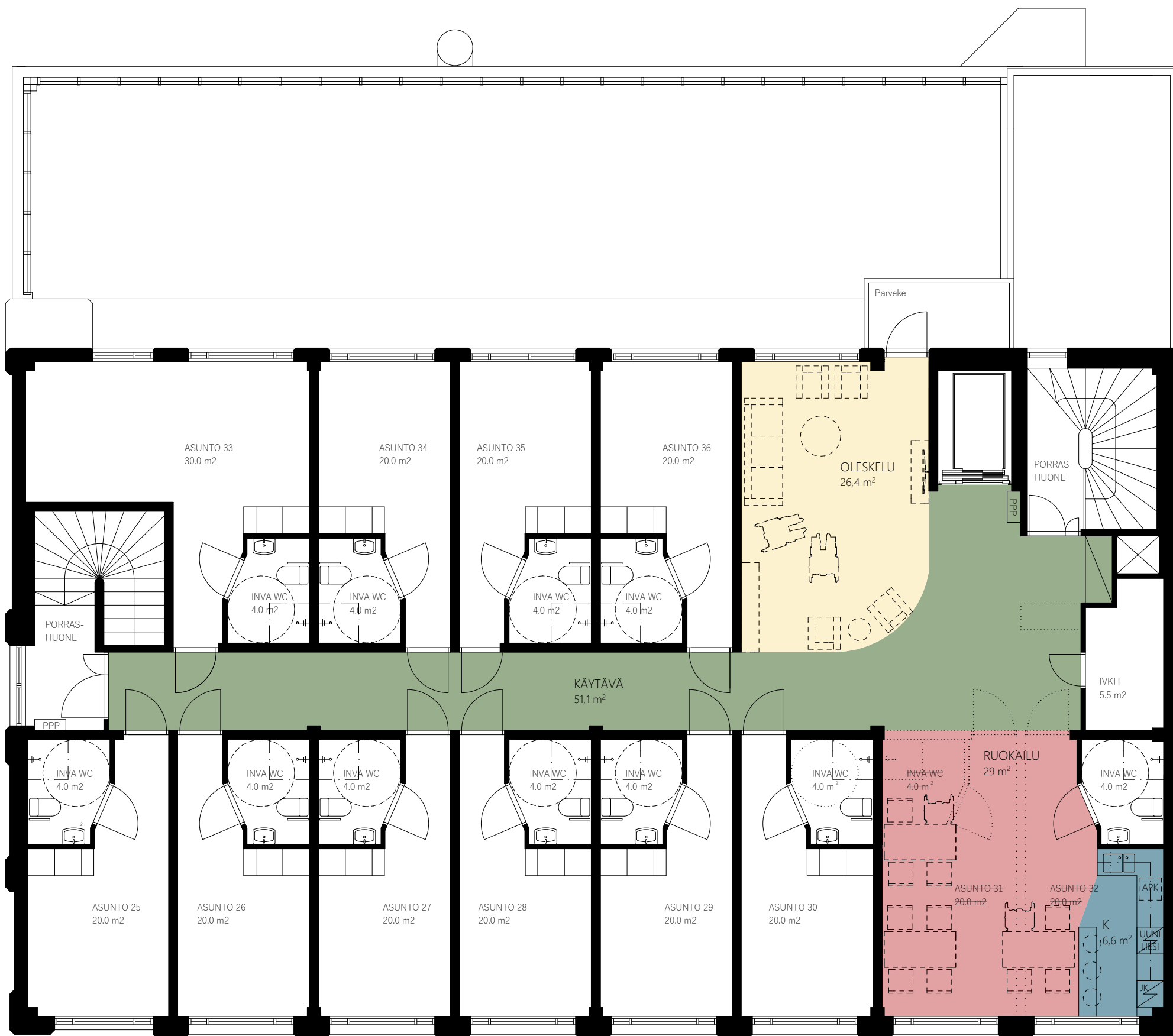
VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

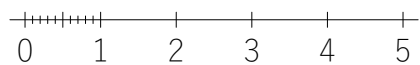
1:100

VYÖHYKKEET JA VÄRIT

- KÄYTÄVÄT JA LIKKUMISTILA
- RUOKAILUTILA
- OLESKELUTILA
- KEITTIÖ JA HENKILÖKUNNAN TYÖTILA

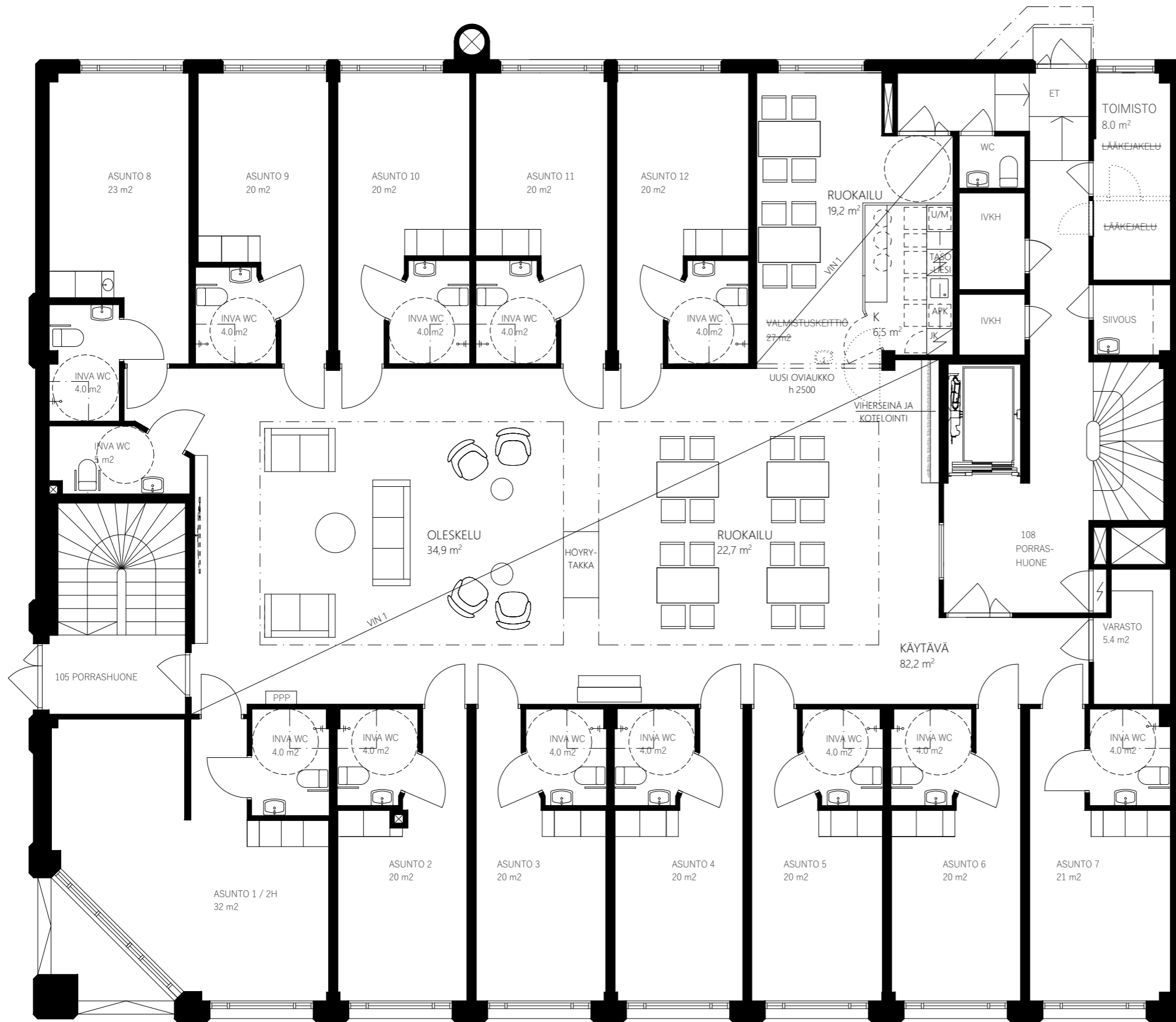
1:100

KONSPETISUUNNITELMA ATTENDO KUSTAAVIIN

Aktiiviympäristön luominen yhteisiintiloihin Dementiapotilaita kannustavat tilat

PIIRUSTUSLUETTELO:

- Pohjapiirustus 1. kerros
- Pohjapiirustus 2. kerros
- Pohjapiirustus 3. kerros
- Seinäprojektiot 1. kerros päiväsalin
- Seinäprojektiot 3. kerros käytävä
- Kalusteet ja materiaalit 1. kerros
- Kalusteet ja materiaalit 3. kerros

ASUKKAIDEN YHTEISET TILAT

13 ASUKASHUONETTA
 RUOKAILU YHTEENSÄ 42,0 m²
 OLESKELU 35,0 m²

HENKILÖKUNNANTILAT

KEITTIÖ 6,5 m²

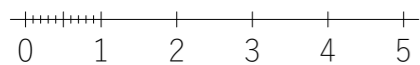
OVET JA IKKUNAT:

VANHAT IKKUNAT SÄILYTETÄÄN, KARMIT MAALATAAN VALKOISIKIS.

UUDET KYNNYKSETTÖMÄT OVET ASUKASHUONEISIIN JA INVA WC-TILOIHIN.

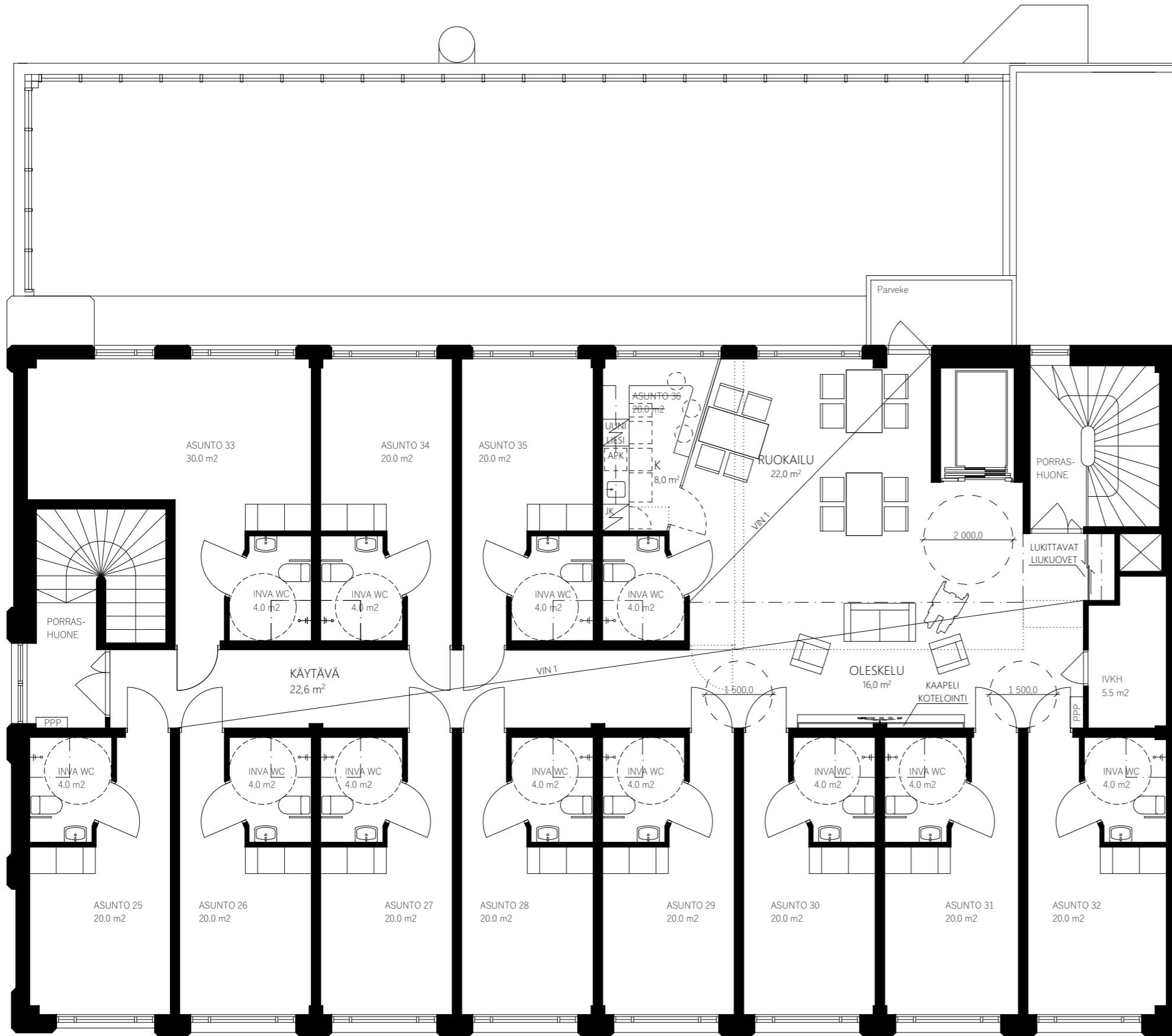
PINNAT JA MATERIAALIT:

VIN1 = VINYYLIMATTO. ALTRO DEBELON, COUNTRY MAPLE.

1:100

ASUKKAIDEN YHTEISET TILAT

12 ASUKASHUONETTA
 RUOKAILU 22,0 m²
 OLESKELU 16,0 m²

HENKILÖKUNNANTILAT

KEITTIÖ 8,0 m²

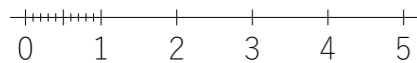
OVET JA IKKUNAT:

VANHAT IKKUNAT SÄILYTETÄÄN, KARMIT MAALATAAN VALKOISIKIS.

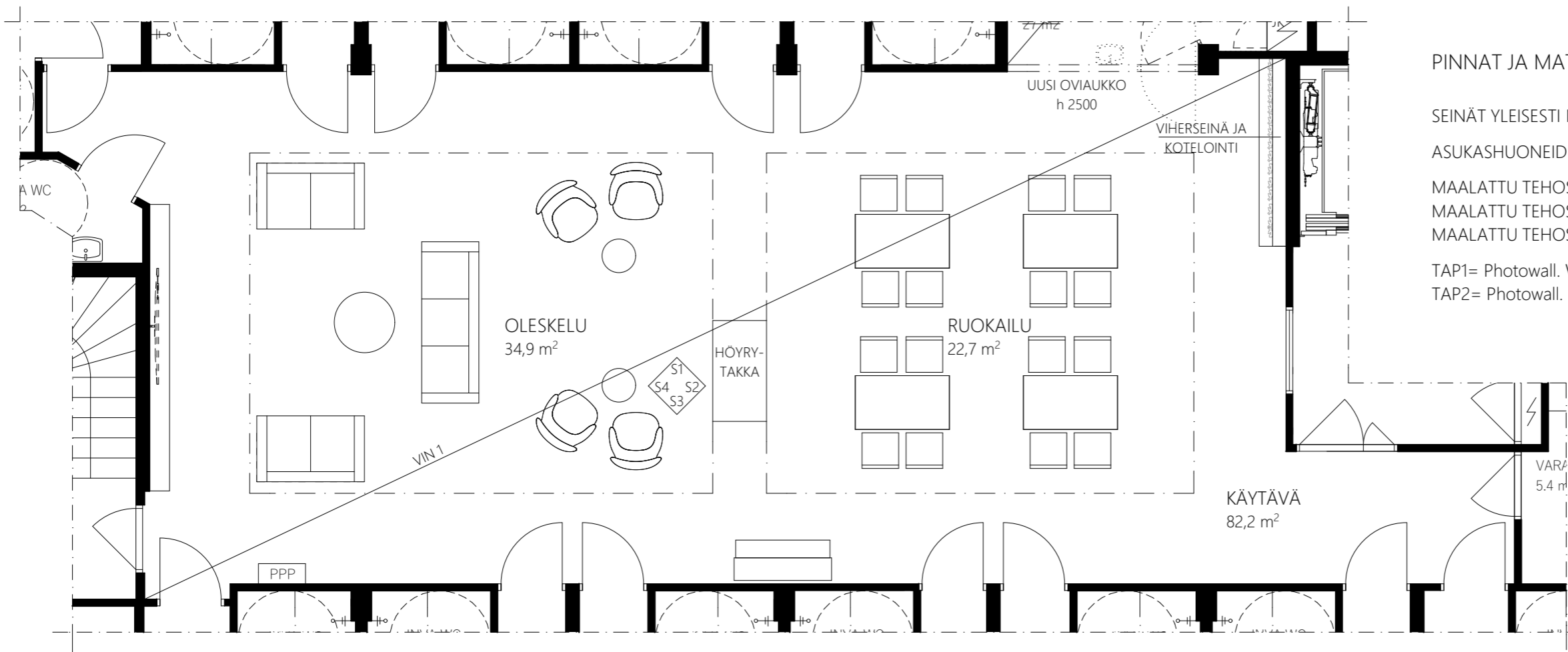
UUDET KYNNYKSETTÖMÄT OVET ASUKASHUONEISIIN JA INVA WC-TILOIHIN.

PINNAT JA MATERIAALIT:

VIN1 = VINYYLIMATTO. ALTRO DEBELON, COUNTRY MAPLE.

1:100

PINNAT JA MATERIAALIT:

SEINÄT YLEISESTI NCS S0502-Y (T1714).

ASUKASHUONEIDEN OVENPIELET NCS 1614-G96Y (T1654).

MAALATTU TEHOSTESEINÄ HARMAANVIOLETTI NSC 3210-R04B (T1512).

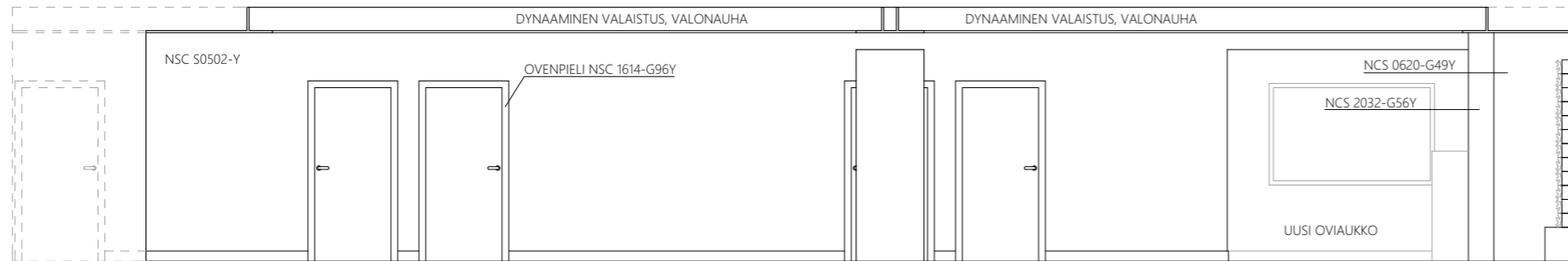
MAALATTU TEHOSTESEINÄ VAALEAN VIHREÄ 1 NCS 0620-G49Y (T1626).

MAALATTU TEHOSTESEINÄ VIHREÄ 2 NSC 2032-G56Y (T1638).

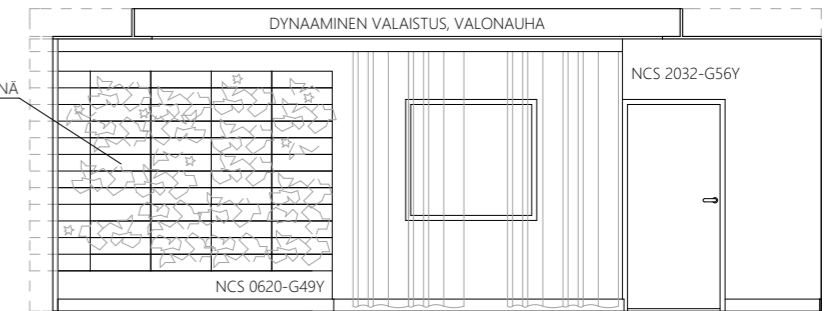
TAP1= Photowall. Weaving wood ochre.

TAP2= Photowall. Landscape greige.

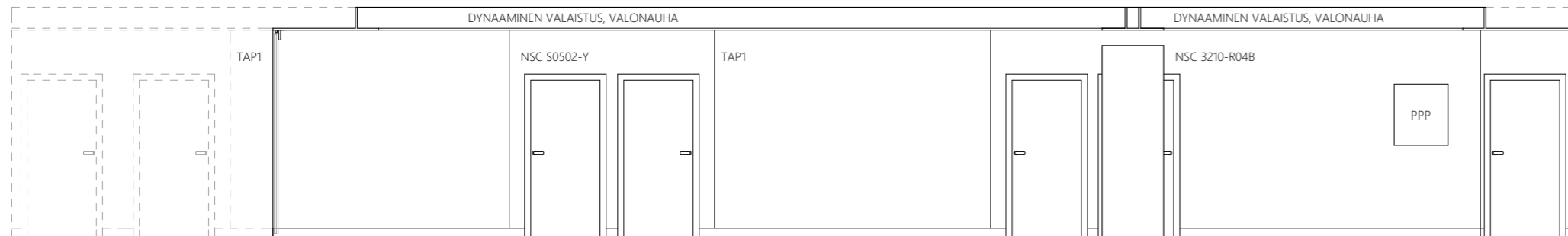
OSAPOHJAPIIRUSTUS
1.KERROS PÄIVÄSALI

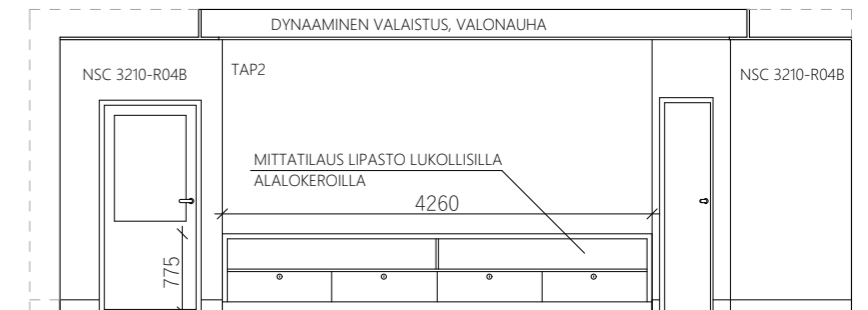
SEINÄPROJEKTIO S1

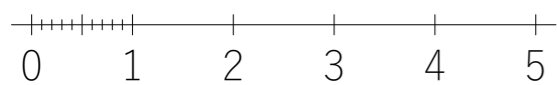
SEINÄPROJEKTIO S2

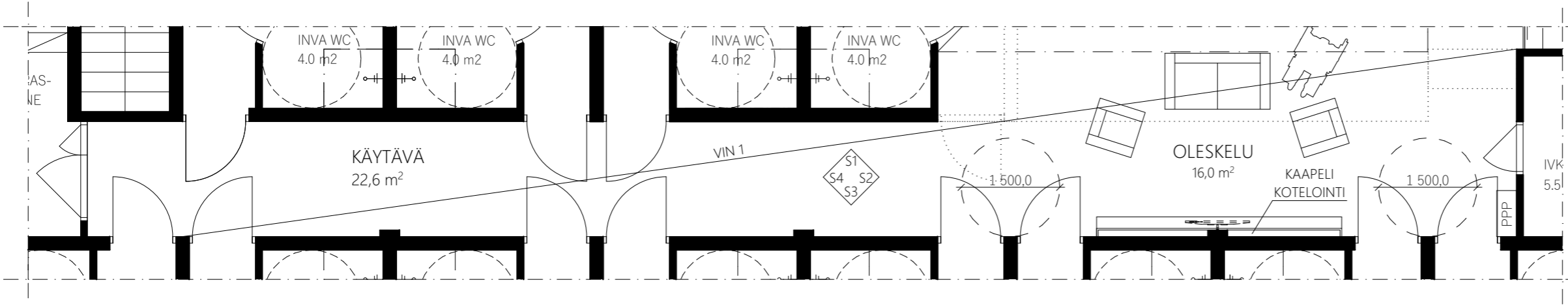

SEINÄPROJEKTIO S3

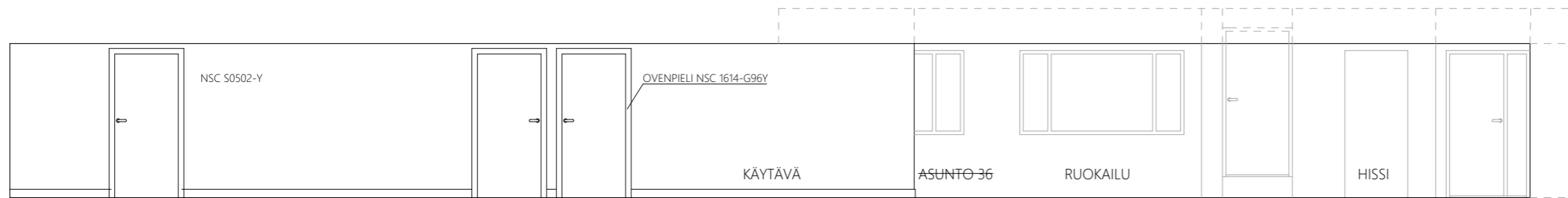

SEINÄPROJEKTIO S4

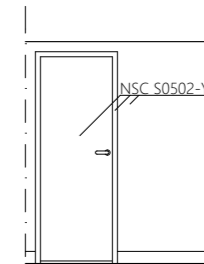

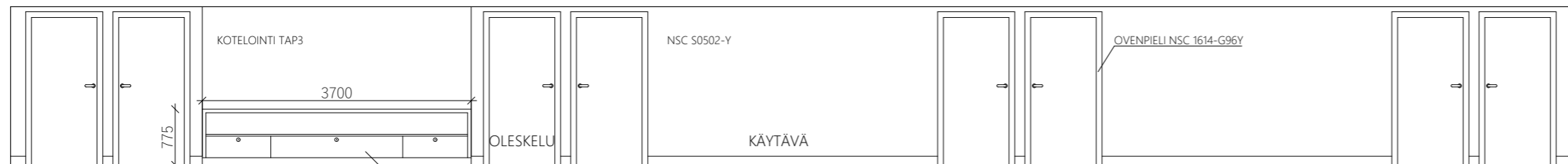
OSAPOHJAPIIRUSTUS 3.KERROS KÄYTÄVÄ

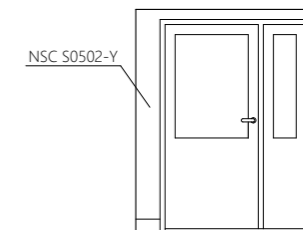
SEINÄPROJEKTIO S1

SEINÄPROJEKTIO S2

SEINÄPROJEKTIO S3

SEINÄPROJEKTIO S4

PINNAT JA MATERIAALIT:

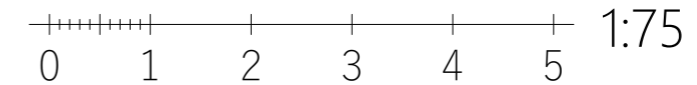
SEINÄT YLEISESTI NCS S0502-Y.

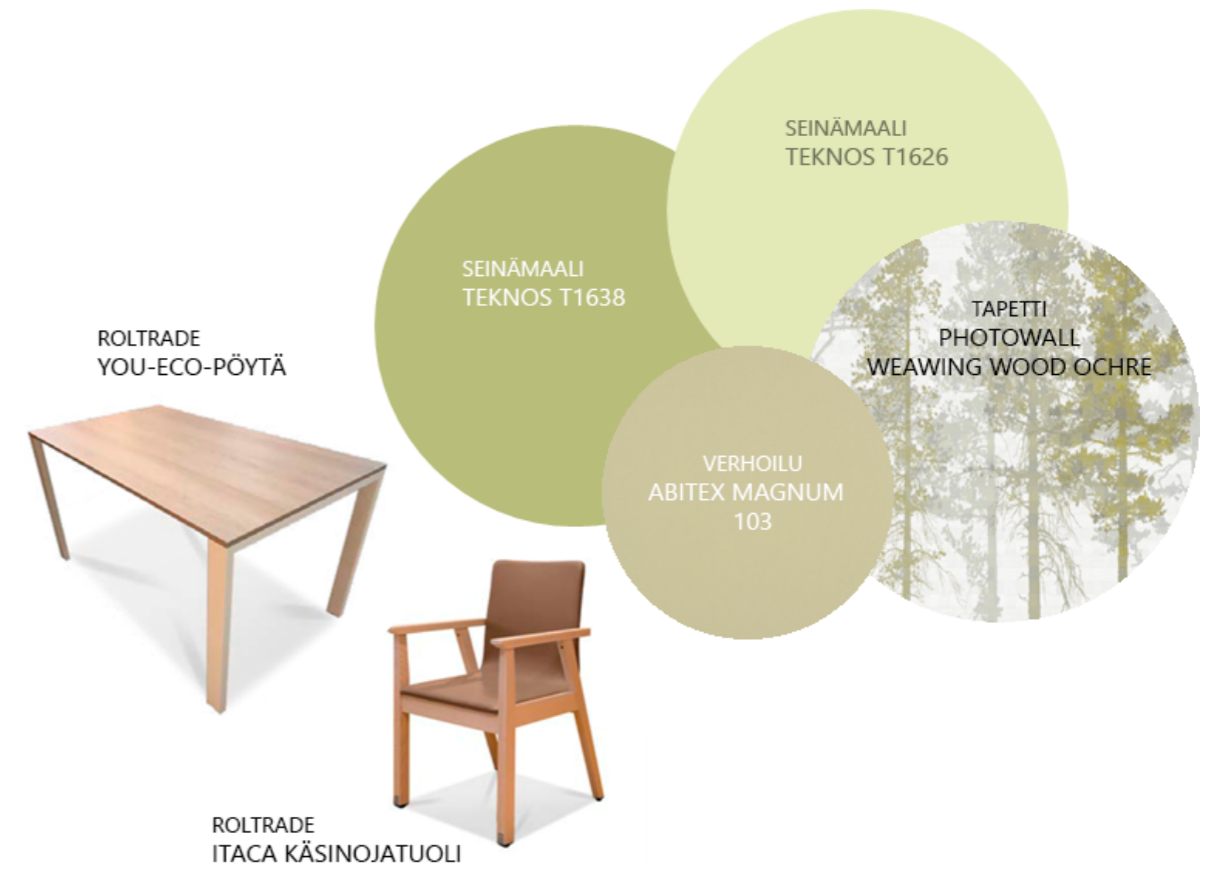
ASUKASHUONEIDEN OVENPIELET NCS 1614-G96Y.

MAALATUT TEHOSTESEINÄT NSC 0941-Y.

TAP3= MissPrint. Dewdrpos. Kelainen.

TOISEN KERROKSEN KÄYTÄVÄT SAMALLA PERIAATTEELLA

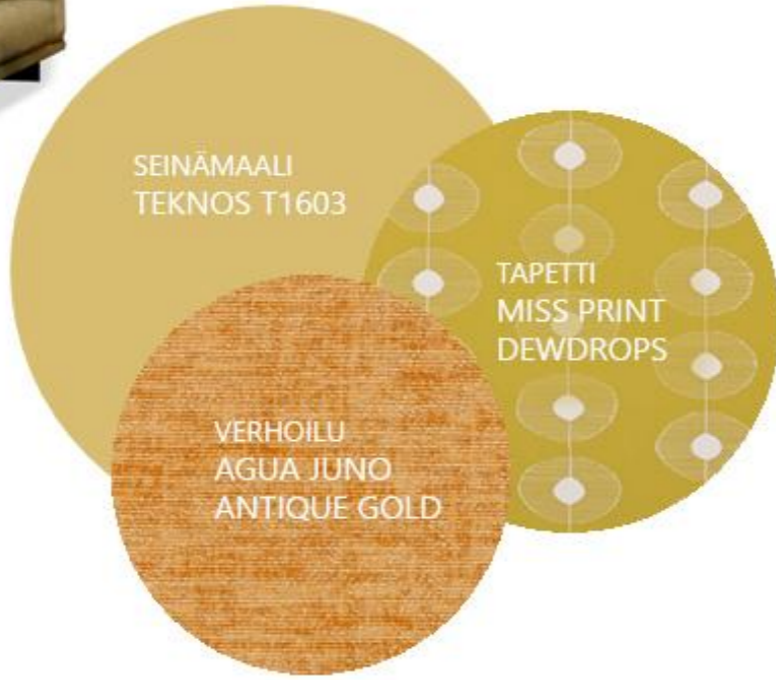

ROLTRADE
BRESSON CLUB-SOHVA

ROLTRADE
LUKE-NOJATUOLI

SEINÄMAALI
TEKNOS T1603

TAPETTI
MISS PRINT
DEWDROPS

VERHOILU
AGUA JUNO
ANTIQUE GOLD

ROLTRADE
YOU-ECO-PÖYTÄ

ROLTRADE
ITACA KÄSINOJATUOLI

SEINÄMAALI
TEKNOS T1638

TAPETTI
PHOTOWALL
WEAWING WOOD OCHRE

VERHOILU
ABITEX MAGNUM
103

VERHOT
ALMEDAHL'S OKTAV
0670

